

**Kandidatarbete
i Skogsvetenskap**

Fakulteten för skogsvetenskap

2013:17

Användningen och betydelsen av RenGIS i samrådsprocessen
med andra markanvändare

*The use and significance of RenGIS in the consultation process with
other land users*

Linnéa Olofsson och Johanna Granström

Sveriges Lantbruksuniversitet, Program: Jägmästarprogrammet
Institutionen för skogens ekologi och skötsel
Kandidatarbete i skogsvetenskap, 15 hp, Kurs:EX0592 Nivå:G2E

Handledare: Per Sandström och Elias Andersson

SLU, Inst för resurshushållning

Extern handledare: Leif Jougda, Skogsstyrelsen, Vilhelmina

Examinator: Tommy Mörling, SLU, Inst för skogens ekologi och skötsel

Umeå 2013

Kandidatarbete i Skogsvetenskap

Fakulteten för skogsvetenskap, SLU

Enhet/Unit	Institutionen för skogens ekologi och skötsel Department of Forest Ecology and Management
Författare/Author	Linnéa Olofsson och Johanna Granström
Titel, Sv	Användningen och betydelsen av RenGIS i samrådsprocessen med andra markanvändare
Titel, Eng	The use and significance of RenGIS in the consultation process with other land users
Nyckelord/ Keywords	Renbruksplan, RBP, RenGIS, GPS-positioner, samråd, kommunikation, markanvändare/ reindeer husbandry plans, RBP, RenGIS, GPS positions, consultation, communication, land users
Handledare/Supervisor	Per Sandström och Elias Andersson, Institutionen för resurshushållning SLU Umeå, samt Leif Jougda, Skogsstyrelsen Vilhelmina
Examinator/Examiner	Tommy Mörling Institutionen för skogens ekologi och skötsel/ Department of Forest Ecology and Management
Kurstitel/Course	Kandidatarbete i skogsvetenskap Bachelor Degree in Forest Science
Kurskod	EX0592
Program	Jägmästarprogrammet
Omfattning på arbetet/	15 hp
Nivå och fördjupning på arbetet	G2E
Utgivningsort	Umeå
Utgivningsår	2013

FÖRORD

Idén till detta kandidatarbete grundade sig på en vilja att jobba med GIS och i kombination med en föreläsning om rennäringen under utbildningen växte intresset för att titta närmare på användningen av Renbruksplaner (RBP) och RenGIS. Eftersom Skogsstyrelsen driver projekt kring dessa har detta arbete gjorts i samarbete med dem och kan ingå som en del i utvärderingen av de projekten.

Vi vill tacka våra handledare Per Sandström och Elias Andersson, båda vid SLU i Umeå, samt Leif Jougda på Skogsstyrelsen i Vilhelmina som alla entusiastisk och med stor kunskap om både ämnet och skrivprocessen handlett oss under hela arbetets gång. Vidare vill vi även rikta ett stort tack till representanterna från Girjas sameby och Vilhelmina Norra sameby som avsatte en del av sin dyrbara tid för att intervjuas och lära oss om sin användning av RenGIS och RBP.

Vi vill även tacka representanterna från de andra markanvändarna vid de utvalda samråden för att de ville ställa upp på en kort intervju om deras uppfattning om RenGIS. Vidare vill vi även tacka Lena och Leif i Kiruna som bidrog med sovplats och Skogsstyrelsen i Bjurholm som lät oss använda deras lokaler för en av intervjuerna. Avslutningsvis vill vi tacka Mattias och Sara som under arbetets gång bidragit med goda råd och ett gott humör.

Än en gång tack till er alla för att ni gjorde det möjligt att genomföra detta arbete!

SAMMANFATTNING

Rennärningen bedrivs idag på ca 55% av Sveriges landareal. Diskussioner och konflikter med andra markanvändare på dessa marker har under åren uppstått och ett behov av en kunskapsbaserad dialog växte. Under andra halvan av 1900-talet utvecklades olika kommunikationsverktyg för denna dialog. Det senast framtagna verktyget är Renbruksplaner (RBP), rennärningens motsvarighet till skogsbrukets planeringsverktyg och RenGIS, ett geografiskt informationssystem anpassat till rennärningen. Skogsstyrelsen har även tagit fram en kommunikationsplan som stöd för hur detta verktyg kan användas vid samråd. Syftet med detta arbete var därför att studera den praktiska användningen av RenGIS vid samråd med andra markanvändare. Vidare var syftet att studera hur användningen av RenGIS relaterar till rekommendationerna i kommunikationsplanen samt hur de olika markanvändarna upplever att kommunikationen med RBP och RenGIS fungerar.

Två samebyar och representanter från de andra markanvändarna intervjuades med hjälp av en i huvudsak kvalitativ metod angående tre samråd som valdes ut. De två samebyarnas förberedelse och genomförande av samråden gjordes på liknande sätt och relaterade till två av kommunikationsplanens rekommendationer. Samebyarna upplevde att RBP och RenGIS bidragit till att de andra markanvändarna fått en ökad förståelse för deras verksamhet, medan representanterna från de andra markanvändarna hade delade uppfattningar om hur RenGIS fungerar som kommunikationsverktyg. Samtliga markanvändare upplevde dock att möjligheten att kunna spela upp GPS-positioner var det som varit mest betydande. Utifrån resultatet i vårt arbete anser vi att RenGIS är ett fungerande kommunikationsverktyg där GPS-positionerna till stor del fungerar som ett bevismaterial för att öka trovärdigheten i det som samebyarna hävdar.

Nyckelord: Renbruksplaner, RBP, RenGIS, GPS-positioner, samråd, kommunikation, markanvändare

SUMMARY

Today 55 % of the total land area in Sweden is used for reindeer husbandry. Other land users as well as the reindeer husbandry are using the same land for different purposes and this has at times been a source to conflicts. Because of that, a need for a dialogue between these different land users grew. During the last half of the 20th century different methods for the dialogue have been developed. The latest of them is the development of Reindeer husbandry plans, which corresponds to the forestry plans, and RenGIS, a Geographical Information System for the reindeer husbandry. Furthermore Skogsstyrelsen has also developed a communication plan with recommendations for how these tools should be used in consultations. The purpose with this study was therefore to investigate the practical use of RenGIS in consultations with other land users. Furthermore the purpose was to study how the use of RenGIS correlates to the recommendations in the communication plan and how the different land users experience the communication with RBP and RenGIS.

In this study two reindeer husbandry communities and representatives for the other land users were interviewed, mainly using a qualitative method, about three consultations that were chosen. The preparation and implementation for the consultations was done in a similar way by the reindeer husbandry communities and related to two of the recommendations in the communication plan. The reindeer husbandry communities felt that the other land users had gotten a better understanding for the reindeer husbandry communities activity since they started to use Reindeer husbandry plans and RenGIS, while the other land users had different opinions about its affects. All the land users in this study experienced that the playback of GPS positions was the most important tool in RenGIS. By the results of this study we find that RenGIS is an effective communication tool where the GPS positions serves as an evidence to enhance the credibility of the reindeer husbandry claims.

Keywords: RBP, RenGIS, GPS positions, consultation, communication, land users.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	3
SUMMARY	4
1. INLEDNING.....	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar	9
2. METOD OCH STUDIEOMRÅDEN	10
2.1 Metod	10
2.2 Urval för intervjuer	10
2.3 Studieområden	11
2.4 Metodologiskt genomförande	12
3. MATERIAL	13
3.1 Renbruksplan, RenGIS och GPS på ren	13
Renbruksplan (RBP).....	13
GPS på ren	13
RenGIS	13
3.2 Skogsstyrelsens kommunikationsplan för RBP	14
4. RESULTAT	15
4.1 Allmänt om samråd och användningen av RenGIS i Girjas sameby	15
4.2 Girjas samebys samråd angående skoterförbudsområde	16
Bakgrund till samrådet.....	16
Förberedelser inför samrådet	16
Materialanvändning och framförande under samrådet	17
Resultatet av samrådet och efterarbete	18
4.3 Girjas samebys samråd angående vägbyggnation.....	19
Bakgrund till samrådet.....	19
Förberedelser inför samrådet	20
Materialanvändning och framförande under samrådet	21
Resultatet av samrådet och efterarbete	22
4.4 Allmänt om samråd och användningen av RenGIS i Vilhelmina Norra sameby	23
4.5 Vilhelmina Norra samebys samråd angående 205 avverkningar	24
Bakgrund till samrådet.....	24

Förberedelser inför samrådet	24
Materialanvändning och framförande under samrådet	27
Resultatet av samrådet och efterarbete	29
4.6 Representanterna från de andra markanvändarna	29
Representanten från kommunen i samrådet med Girjas sameby angående skoterförbudsområde	29
Representanten från skogsbolaget i samrådet med Vilhelmina Norra sameby angående 205 avverkningar	30
5. DISKUSSION	31
5.1 Material och metod	31
5.2 RBP och RenGIS vid samråd.....	31
5.3 Samebyarnas användning av RenGIS i samrådsprocessen	32
5.4 Hur samebyarnas användning av RenGIS vid samråd relaterar till kommunikationsplanen	33
6. SLUTSATS.....	34
BILAGOR.....	35
Bilaga 1 – Skogsstyrelsens kommunikationsplan för RBP.....	35
Bilaga 2 – Intervjufrågor till samebyarna	38
Bilaga 3 – Intervjufrågor till representanterna från den andra markanvändaren	40
REFERENSER	41

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Rennäringen är genom sina säsongsbetonade betesland beroende av stora arealer (Gustavsson 1989) och bedrivs idag på ca 55 % av Sveriges landareal (Sandström m.fl. 2012a). År 1977 erkände Sveriges riksdag samerna som ursprungsfolk (Landsbygdsdepartementet 1999) och enligt Rennäringslagen (1971:437) har personer av samisk härkomst rätt att *“använda mark och vatten för underhåll för sig och sina renar”*, vilket alltså innebär att de kan använda mark och vatten utan att äga dem. Denna rätt, renskötselrätten, är förbehållen den som är medlem i en sameby och bygger på urminnes hävd vilken ger samerna rätt att bruka marken till följd av att de använt och nyttjat marken i stor utsträckning under väldigt lång tid (Landsbygdsdepartementet 1999). Skogsbruket är precis som rennäringen, beroende av stora arealer där de senaste 50 årens tekniska utveckling har intensifierat marknyttjandet och gjort det möjligt för skogsbruket att åtgärda större arealer på kortare tid. Detta har medfört att många av de områden som rennäringen nyttjar för sin verksamhet har blivit starkt påverkade. Att dessa båda markanvändare har rätt att bruka samma mark har medfört att diskussioner och konflikter uppstått under åren (Hemberg 2001).

I takt med att skogsbrukets marknyttjande intensifierades växte behovet av någon form av dialog mellan de olika markanvändarna. År 1958 utgick staten med de första anvisningarna för samråd mellan skogsbruket och rennäringen. I dessa angavs det att samråd skulle ske vid planering av skogsbruksåtgärder som kunde påverka renskötseln (Hemberg 2001). Nästa steg i samrådsutvecklingen kom år 1970 då en konferens arrangerades i Arvidsjaur. Denna anordnades mot bakgrund av att rennäringen upplevde kalhyggenas storlek, hyggesbränningarna och besprutningen av lövsly som ett allt större problem. För skogsbrukets del gällde problemen framförallt tramp- och fejningsskador i föryngringarna (Kungl. Lantbruksstyrelsen 1971). Konferensen resulterade i att en samrådsgrupp sattes samman bestående av representanter från Skogsstyrelsen, Lantbruksstyrelsen, Domänverket och Svenska Samernas Riksförbund. Gruppen hade till uppgift att utvärdera och identifiera problem i kommunikationen mellan markanvändarna, samt att göra en geografisk sammanställning över de båda markanvändarnas verkningsområden, vilket redovisades vid ytterligare en konferens år 1976. Vid den tredje konferensen år 1982 presenterade samrådsgruppen *“Jokkmokksmodellen”* (Hemberg 2001). En modell för samråd där, av skogsbruket, planerade åtgärder på kort och lång sikt rapporterades in till Skogsvårdsstyrelsen i slutet av året. Åtgärderna sammanställdes sedan på en karta som tilldelades berörda samebyar, vilket gav dem en överblick av situationen och en möjlighet att förbereda sig inför samråden (Gustavsson 1989).

Behovet av att ta fram ett planeringsunderlag för det gemensamma markanvändandet blev allt mer påtagligt och ett exempel på detta var de markanvändningsplaner som upprättades från båda sidor inom fjällområdet under 1980-talet, med beskrivning och bakgrundsfakta om berörda markanvändare. Mot bakgrund av dessa utformades sedan handlingsplaner för att skapa ett bättre underlag för samråd. För skogsbrukets del har skogsbruksplaner använts som planeringsunderlag under många år och rennäringen började under 1990-talet efterfråga något liknande verktyg, för att inte hamna i underläge vid samråden (Hemberg 2001). En utvärdering av samråden år 1998, gjord på uppdrag av Skogsstyrelsen, visade att ett bättre kartunderlag och en för rennäringen bättre anpassad GIS-teknik efterfrågades (Persson 2001).

Redan samma år inleddes arbetet med att ta fram en Renbruksplan (RBP) rennäringens motsvarighet till skogsbruksplan. Detta skedde på initiativ av Länsstyrelsen i Västerbotten i samarbete med Skogsvårdsstyrelsen i Västerbotten, Malå sameby och Vilhelmina Norra sameby (Jougda m.fl. 2003). Under år 2004 uppmärksammade regeringen arbetet och år 2005 fick Skogsstyrelsen i samarbete med Sametinget i uppdrag att föra arbetet vidare med målet att alla 51 samebyar år 2014 ska ha upprättat en första version av RBP (Jougda m.fl. 2011).

RBP är i första hand tänkt att fungera som ett verktyg för den enskilde renägaren och samebyn i det dagliga och årliga arbetet, men har även en viktig funktion som kommunikationsverktyg vid samråd. Det system som används för att upprätta RBP är RenGIS, ett geografiskt informationssystem som tagits fram särskilt för detta ändamål. I systemet kan olika information om renbetesområdena sammanställas såsom bl.a. beteslandsindelning och flyttleder. Detta kan sedan kombineras med annan geografisk- och markanvändningsinformation, så kallade omvärldsfaktorer, som omfattar bl.a. vindkraft, gruvor m.m. RenGIS är således ett verktyg för att visualisera RBP (Sandström m.fl. 2003).

Ett ytterligare steg i att förbättra samrådsprocessen var att ta fram en kommunikationsstrategi för RBP på efterfrågan av flera samebyar. I januari 2012 utkom "Kommunikationsstrategi för Renbruksplaner" innehållande en kommunikationsplan (Bilaga 1) med förslag på hur samebyarna kan arbeta med RBP inför, under och efter samråd. Kommunikationsplanen innehåller flera rekommendationer om hur materialet som finns lagrat i RenGIS bör användas vid samråd. Kommunikationsstrategin är främst skriven för att användas i samråd mellan skogsbruk och rennäring, men är tänkt att kunna användas för samtliga markanvändningsfrågor som berör rennäringen som till exempel gruvnäring, vindkraft m.fl. (Esselin 2012). Redan samma år som kommunikationsstrategin utkom gjorde Wennström och Vestman (2012) en utvärdering av dess måluppfyllelse. Utvärderingen som gjordes var av allmän karaktär för hela strategin och visade att vissa av de intervjuade samebyarna använder hela eller delar av kommunikationsstrategin, antingen medvetet eller omedvetet. Andra samebyar har inte kommit så långt i sin användning av RBP, och kommunikationsstrategin är därför inte aktuell för dem ännu.

I dagsläget finns inga studier på i vilken utsträckning samebyarnas samrådsförfarande relaterar till kommunikationsplanens rekommendationer och hur RenGIS används som verktyg vid samråd. Det finns därför ett behov av att studera samrådsförfarandet eftersom regeringen gett Skogsstyrelsen i uppdrag att bedriva en försöksverksamhet kring skogsbrukets hänsynstagande till rennäringen. Skogsstyrelsen bedriver även på uppdrag av regeringen ett dialogprojekt mellan skogsbruket och rennäringen samt projektet att upprätta renbruksplaner för samtliga 51 samebyar. Dessa uppdrag ska redovisas under 2014.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet var att studera hur samråden genomförs rent praktiskt med hjälp av RenGIS och hur samebyarnas tillvägagångssätt relaterar till kommunikationsplanen. Vidare var syftet att undersöka hur de olika markanvändarna upplever kommunikationen med hjälp av RenGIS samt specificera vilka verktyg och funktioner i RenGIS som upplevs som användbara av både samebyn och den andra markanvändaren vid ett samråd. Vi har analyserat användningen av RenGIS utifrån samrådsprocessens helhet.

Detta arbete har genomförts i samarbete med Skogsstyrelsen där resultatet kan ingå som en del i redovisningen av de regeringsuppdrag de åtagit sig.

Vi har arbetat utifrån följande frågeställningar:

- Hur varierar samrådsförfarandet och användningen av RenGIS mellan samebyarna utifrån förbreddelser, utförande och efterarbete?
- I vilken utsträckning relaterar samebyarnas användning av RenGIS till rekommendationerna i kommunikationsplanen?
- Hur upplever de olika parterna att kommunikationen fungerar med hjälp av RenGIS?

2. METOD OCH STUDIEOMRÅDEN

2.1 Metod

De utmärkande dragen hos den kvalitativa metoden är att den syftar till att ge stor mängd information om få observationer, den går på djupet. Vidare ska den ge bästa möjliga återgivning av situationen och bygger på osystematiska och ostrukturerade observationer där intervjuerna ofta utförs utan standardiserade frågeformulär (Holme & Krohn Solvang 1997). Informationen kan även kompletteras i efterhand om det upplevs som nödvändigt (Holme & Krohn Solvang 1997, s. 100). Urvalet för den kvalitativa metoden görs inte slumpmässigt eftersom den inte syftar till att kunna göra statistiska generaliseringar. Istället görs urvalet strategiskt utifrån vissa medvetet definierade kriterier för att kunna kontrollera förutsättningar för kunskapsproduktionen (Kvale 1997).

En kvantitativ metod däremot karaktäriseras av struktur och ordning. Frågor formuleras i förväg på ett sådant sätt att alla deltagare i studien, i den utsträckning det är möjligt, uppfattar frågorna på likartat sätt och syftar till att kunna dra generella slutsatser (Holme & Krohn Solvang 1997).

Någon definitiv skillnad mellan den kvalitativa och kvantitativa metoden finns inte (Bryman 1997) och i denna studie har framförallt en kvalitativ metod använts. Huvudsyftet med arbetet har varit att få en djupare förståelse för hur RenGIS använts vid samråd och hur kommunikationen upplevs, vilket till stora delar överensstämmer med den kvalitativa metodens syfte, enligt Holme & Krohn Solvang (1997). Vidare gör det begränsade antalet intervjuer det inte möjligt att dra några generella slutsatser som ofta är utmärkande för den kvalitativa metoden. Frågorna som ställdes vid intervjuerna (Bilaga 2) baserades på kommunikationsplanens rekommendationer som omfattar användningen av RenGIS och sammanställdes i strukturerad form vilket dock är vanligare för den kvantitativa metoden (Kvale 1997).

2.2 Urval för intervjuer

Genom ett strategiskt urval valdes två samebyar ut med hjälp av Skogsstyrelsen som tog första kontakten. Girjas sameby och Vilhelmina Norra sameby (Figur 1) valdes ut eftersom de kommit långt i sin användning av RBP och RenGIS, både i sitt dagliga arbete och vid samråd. De ansågs därför intressanta för studien. Även de personer som intervjuades, intervjudeltagarna, i samebyarna var strategiskt urvalda utifrån att de antingen var RenGIS-ansvariga eller samrådsrepresentanter. Deras roller gjorde att de var väl insatta i hur RenGIS används vid samråd inom den egna samebyn. Intervjudeltagarna från samebyarna ombads att själva välja ut ett eller flera samråd där RenGIS använts i stor utsträckning.

Figur 1. Sverigekarta med de två samebyarna som intervjuades. Girjas sameby (mörkröd heldragen linje) och Vilhelmina Norra sameby (röd heldragen linje).

Figure 1. Map over Sweden with the two reindeer husbandry communities that were interviewed. Girjas sameby (dark red solid line) and Vilhelmina Norra sameby (red solid line).

Intervjudeltagaren från Girjas var inte aktiv renskötare medan de två intervjudeltagarna från Vilhelmina Norra sameby var det. Samtliga intervjudeltagare hade deltagit vid de samråd som intervjuerna berörde och intervjuerna med dem omfattade totalt fem timmar. Vidare intervjuades även representanterna från de andra markanvändarna där urvalet gjordes utifrån att de deltagit vid respektive samråd. Det vill säga representanten från kommunen som deltog vid samrådet med Girjas sameby och representanten för skogsbolaget som deltog i samrådet med Vilhelmina Norra sameby intervjuades. Däremot kunde inte representanten för företaget som deltog vid samrådet om vägbyggnationen med Girjas sameby nås för en intervju.

2.3 Studieområden

I Sverige finns det idag 51 samebyar där Könkämä sameby i närheten av Karesuando är den nordligaste och Idre sameby i närheten av Idre är den sydligaste. En sameby är en juridisk person som företräder sina medlemmar i olika frågor och representerar det geografiska område som utgör det betesland som renarna använder under olika årstider för bete, kalvning och flytt. Inom samebyn finns ofta ett antal vintergrupper som i sin tur består av flera renskötsföretag, där ett renskötsföretag kan bestå av en enskild person eller en hel familj (Gustavsson 1989).

De studieområden som valdes ut för denna studie var Girjas sameby och Vilhelmina Norra sameby. Girjas sameby ligger i Norrbottens län mellan Gällivare och Kiruna och upptar en yta av 5 449 km². Samebyn har idag 32 registrerade renskötsföretag som tillsammans får ha högst 12 000 renar i vinterhjorden (Sametinget 2013-04-12). Inom samebyns område samverkar en rad olika markanvändare såsom bland annat gruvnäring, rörligt friluftsliv och skogsbruk. Girjas sameby påbörjade sitt arbete med att upprätta RBP år 2009 (Jougda m.fl.

2011). Vilhelmina Norra sameby sträcker sig från fjällkedjan till kusten i Västerbottens län och täcker en yta av 14 287 km². Samebyn består av två grupper, Marsfjällsgruppen och Vardofjällsgruppen som tillsammans har 23 registrerade renskötsel­företag som sammanlagt får ha högst 11 000 djur i vinterhjorden (Sametinget 2013-04-12). I området är de andra markanvändarna främst skogsbruk och vindkraft. Vilhelmina Norra sameby påbörjade arbetet med att upprätta RBP år 2000 (Jougda m.fl. 2011).

2.4 Metodologiskt genomförande

Författarna tog de första kontakterna med intervjudeltagarna från samebyarna via telefon. Arbetet presenterades tillsammans med önskade förberedelser från intervjudeltagarnas sida och tid för intervjun avtalades. Därefter mailades även de önskade förberedelserna inför intervjutillfället som bland annat innebar att intervjudeltagarna ombads välja ut ett eller flera samråd. De planerade intervjufrågorna bifogades också för att ge samebyarna möjlighet att tänka igenom de utvalda samråden nog innan själva intervjun.

Intervjuerna med samebyarna utfördes tillsammans av båda författarna. Vid intervjun fick intervjudeltagarna återge vilka verktyg och funktioner de använt i framförallt RenGIS vid de utvalda samråden. Detta dokumenterades vid intervjun med hjälp av anteckningar och funktionen “print screen” på datorn. Det senare gjordes för att kunna presentera tillvägagångssättet med hjälp av figurer i resultatet. Materialet från samrådet som intervjudeltagarna från Vilhelmina Norra sameby presenterade vid intervjun tilldelades däremot författarna i form av en powerpoint samt en filmfil. I vissa av figurerna har gränser och vägsträckningar förtydligats av författarna.

Den första kontakten med representanterna för de andra markanvändarna i de utvalda samråden togs via mail där arbetet presenterades tillsammans med en kort information om intervjufrågorna. Efter att tid för intervjun avtalats intervjuade författarna varsin representant via telefon utifrån fem frågeställningar (Bilaga 3) som rörde representanternas upplevelse av samebyarnas användning av RenGIS vid samråden.

Intervjuerna genomfördes utan ljudupptagning och dokumenterades istället med hjälp av anteckningar under intervjuernas gång. Detta medför en viss risk för utebliven och felaktig dokumentation av vissa detaljer. Det har dock till viss del kunnat undvikas genom att intervjudeltagarna kontaktats i efterhand för kompletterande frågor och genom att de fått ta del av en sammanställning av intervjuerna.

Detta arbete har genomförts i samarbete med Skogsstyrelsen och kan ingå som en del i deras redovisning av regeringsuppdragen. Detta kan ha påverkat oss och vår syn på nyttan av RBP och RenGIS, då det ligger i deras intresse att redovisa ett positivt resultat. Frågorna har dock utformats på egen hand utifrån kommunikationsplanen och resultatet har redovisats på ett så objektivt sätt som möjligt. Skogsstyrelsen har även gjort det strategiska urvalet av samebyarna, vilket kan ha påverkat resultatet. Med hänvisning till tidsbegränsningen för arbetet har dock denna urvalsmetod varit lämplig. Skogsstyrelsen är väl insatt i hur långt de olika samebyarna kommit i sin användning av RBP och RenGIS och har därigenom kunnat välja ut lämpliga intervjudeltagare utifrån studiens syfte. Detta har sparat tid i urvalsprocessen vilket motiverar de avgränsningar som gjorts.

3. MATERIAL

3.1 Renbruksplan, RenGIS och GPS på ren

Renbruksplan (RBP)

Renbruksplan (RBP) är rennäringens motsvarighet till skogsbrukets planeringsverktyg. Arbetet med att ta fram RBP inleddes år 1998 (Jougda m.fl. 2003) och målet är att alla 51 samebyar ska ha upprättat en första version till år 2014 (Jougda m.fl. 2011). RBP är i första hand tänkt att fungera som ett verktyg för den enskilde renägaren och samebyn i det dagliga och årliga arbetet, men har även en viktig funktion som kommunikationsverktyg vid samråd. RBP är ett dynamiskt dokument som aldrig blir färdigt utan måste hållas under ständig uppdatering (Sandström m.fl. 2003).

GPS på ren

Under vintern 2005-2006 påbörjades användningen av GPS-halsband på ren bl.a. för att underlätta arbetet med beteslandsindelningen i RBP. GPS-positionerna användes för att ge en bättre uppfattning om renarnas betesval och därmed ökad kvaliteten på beteslandsindelningen (Sandström m.fl. 2012b). GPS-halsband fungerar dessutom som ett verktyg i den dagliga renskötseln eftersom renskötare kan kontrollera GPS-positionerna i realtid via webben och på så sätt få en överblick av renarnas positioner för att kunna planera sitt arbete (Jougda m.fl. 2011). GPS-positionerna kan lagras i en positionsdatabas och användas för att visualisera renarnas rörelse i landskapet genom ett uppspelningsverktyg i RenGIS (Sandström m.fl. 2012b). Idag använder sig 28 samebyar av GPS-halsband på ren och totalt är ca 1000 halsband i drift (muntligt Jougda & Sandström 2013).

RenGIS

Det system som används för att upprätta RBP är RenGIS, ett geografiskt informationssystem som tagits fram särskilt för detta ändamål. I RenGIS kan olika information om renbetesområdena sammanställas såsom bl.a. beteslandsindelning och flyttleder. Detta kan sedan kombineras med annan geografisk- och markanvändningsinformation, så kallade omvärldsfaktorer, som omfattar bl.a. vindkraft, gruvor m.m. Genom möjligheten att visualisera all denna information i RenGIS, kan det även fungera som ett kommunikationsverktyg vid samråd (Sandström m.fl. 2003).

3.2 Skogsstyrelsens kommunikationsplan för RBP

Utgångspunkten för studien har varit den kommunikationsplan (Bilaga 1) som är en del av “Kommunikationsstrategi för renbruksplaner” som Skogsstyrelsen tagit fram år 2012. I kommunikationsplanen finns rekommendationer för vad samebyarna bör tänka på inför, under och efter samråd (Esselin 2012).

Rekommendationerna inför samråd föreslår vad som skall finnas med i det material som samebyarna kan bli ombedda att skicka till den andra markanvändaren, samt vilket material samebyn i sin tur ska begära av dem. Vidare beskriver rekommendationerna hur det erhållna materialet ska jämföras med RBP och att en förberedelse av presentation, argumentation och motivering med utgångspunkt från landskapsperspektivet, GPS på ren samt lagar och certifieringskriterier ska göras. Detta ska sedan sparas som projekt i RenGIS för att kunna presenteras under samrådet. Under samrådet ska en överenskommelse av viktiga datum för samråd och leverans av digitalt material ske och rekommendationerna anger sedan att samebyn ska arkivera dokumentation m.m i RenGIS efter samrådet.

4. RESULTAT

4.1 Allmänt om samråd och användningen av RenGIS i Girjas sameby

Girjas sameby deltog årligen i cirka tio samråd rörande bland annat gruvnäring, vägbyggen, skoterförbud, skogsbruk m.m. och beroende på vad samråden handlade om deltog olika antal personer från samebyn. Vanligtvis deltog minst två personer vid varje samråd, men ibland deltog hela styrelsen för samebyn. Vissa av samråden var årligen återkommande vid ungefär samma tidpunkt på året, medan andra uppkom mer oförberett. Vid samråden planerades i vissa fall åtgärder för ett helt år framåt medan andra samråd gällde engångsåtgärder.

Samebyn hade under hösten 2012 fått information om kommunikationsstrategin för renbruksplaner innehållande en kommunikationsplan. Dock var detta inget samebyn aktivt använde sig av i dagsläget. De uppgav vidare att de upplevde denna alltför anpassad för kommunikationen med skogsbolagen. Samebyn använde inte heller någon annan nedskriven strategi för RBP vid samråd, men hade en inarbetad rutin kring hur de skulle gå tillväga i samrådsprocessen.

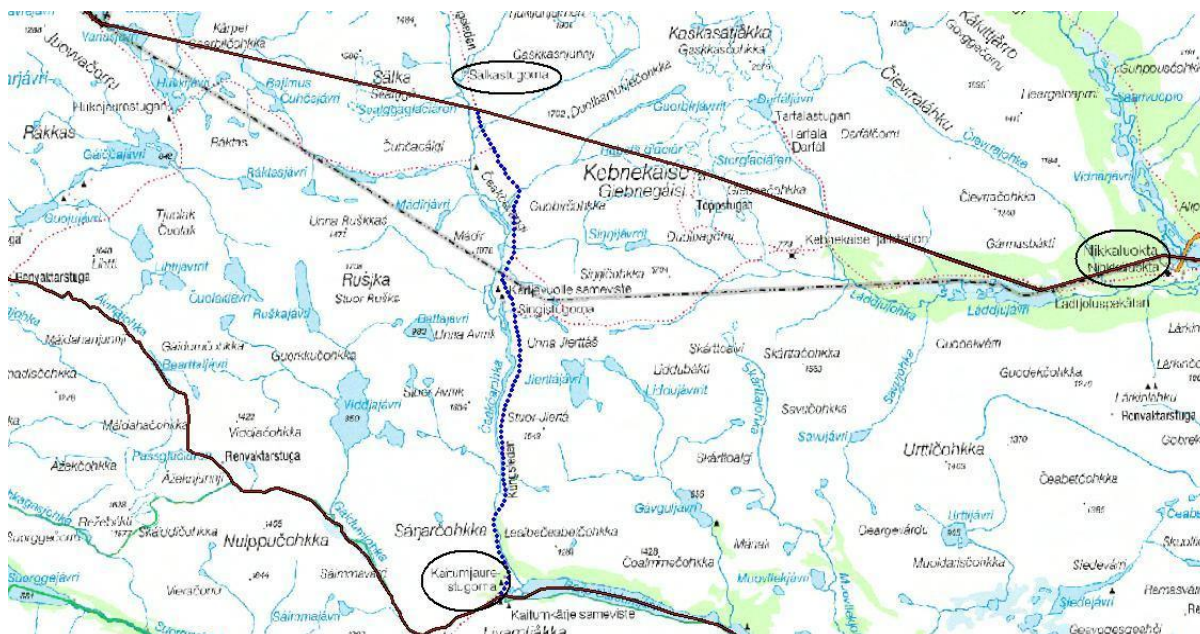
Inom samebyn fanns vanligtvis två personer som var RenGIS-ansvariga, men i dagsläget var det bara en. Samebyn upplevde att andra markanvändare har fått en ökad förståelse för deras verksamhet sedan RBP och RenGIS infördes i samebyn. Det verktyg som uppgavs vara det bästa i RenGIS var GPS på ren och lagring av GPS-positioner samt uppspelningssmöjligheterna av desamma. Detta eftersom GPS-positionerna kunde visa "svart på vitt" var renarna uppehöll sig. Vidare ansåg samebyn att kartor i digital form var mer användbara än papperskartor eftersom informationen i de digitala kartorna går att anpassa efter olika situationer. Även funktionen att kunna göra RIVO, av Renen Identifierade Viktiga Områden, med hjälp av renarnas GPS-positioner var uppskattad av samebyn. RIVO visade vilka områden som var viktiga för renarna under andra förhållanden än de "normalår" som beteslandsindelningen utgick ifrån. Vidare var samebyn medveten om att RenGIS erbjuder en rad möjligheter som arbetsverktyg, men uppgav att det främst var tiden som begränsade nyttjandet av alla funktioner. I övrigt var samebyn relativt nya användare av RBP och RenGIS och ansåg sig därför även av den anledningen ha mycket kvar att lära.

4.2 Girjas samebys samråd angående skoterförbudsområde

Bakgrund till samrådet

Samrådet rörde omfattningen av ett skoterförbudsområde i närheten av Kebnekaise. Kommunen föreslog ett skoterförbudsområde för samebyn baserat på det område som samebyn tidigare år sökt förbud för (Figur 2). Ett skoterförbud i området innebar att skotrar endast fick köras på skoterlederna och gällde från 2 maj till 30 juni. Samebyn visste att renarna rörde sig och framförallt kalvade även väster om Kungsleden och ville därför utöka skoterförbudet till att gälla även där.

Figur 2. Kommunens föreslagna skoterförbudsområde öster om Kungsleden (blåprickad linje), mellan Sälkästugorna i norr och Kaitumjaurestugorna i söder, mot Nikkaluokta i öster (alla tre inringade i svart). De heldragna mörkröda linjerna utgör samebyns gränser.

Figure 2. The prohibition area for snowmobiles that the municipality suggested was the area east of the Kungsleden (blue dotted line), between Sälkästugorna in the north and Kaitumjaurestugorna in the south, towards Nikkaluokta (all three circled with black). The reindeer husbandry community borders are marked with dark red solid lines.

Förberedelser inför samrådet

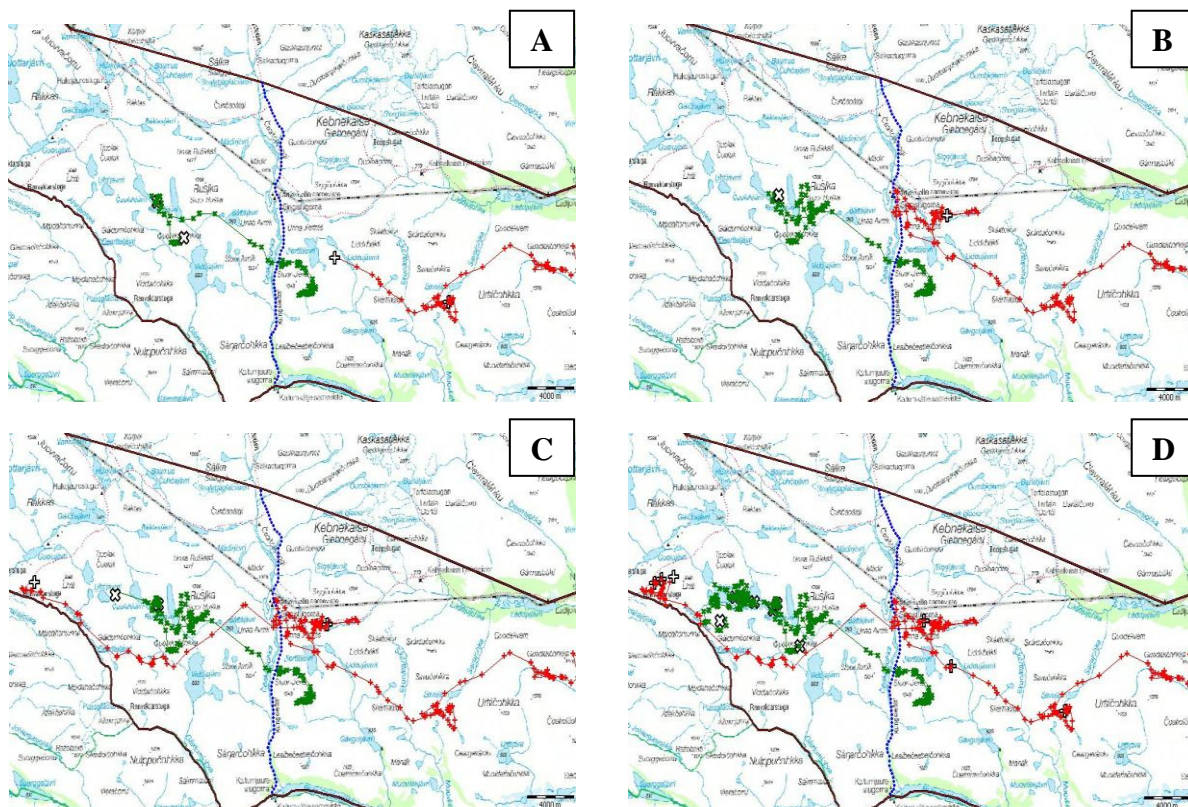
Inför samrådet begärde inte kommunen något material av samebyn såsom RBP, beteslandsindelning eller liknande och samebyn begärde inte heller något ytterligare material av kommunen, vilket kommunikationsplanen rekommenderar. Vidare förespråkar kommunikationsplanen att samebyn jämför det mottagna materialet från andra markanvändare med sin RBP, samt att en dialog förs med berörda vintergrupper inför samråden. I det här fallet behövde inte samebyn göra någon jämförelse med RBP för att ta reda på om området på den västra sidan nyttjades under kalvningen. De behövde inte heller diskutera ärendet med berörda vintergrupper eftersom det togs upp i samebyns styrelse, vilken i huvudsak bestod av heltidsarbetande renskötare som var väl insatta i hur begränsningarna av skoterförbudsområdet skulle påverka renarna.

Vid ett tidigare samråd som genomfördes utan RBP och RenGIS hävdade samebyn muntligt att renarna även nyttjade området väster om det föreslagna förbudsområdet. Vid det samrådet godtog inte kommunen det som motivering och avslog förslaget om en utökning av förbudsområdet. Inför nästa samråd förberedde samebyn en uppspelning av positionerna för två GPS-halsband för att kunna visualisera det som hävdades vid det tidigare samrådet, det vill säga att renarna rörde sig ut ur det föreslagna skoterförbudsområdet och västerut för att kalva under just den tidsperiod som skoterförbudet skulle gälla.

Vid förberedelserna i RenGIS inför samrådet började samebyn med att först synliggöra karttemat "Översiktskarta" och samebyns gränser genom att checkmarkera dem i innehållsförteckningen. Även de GPS-halsband som skulle användas för uppspelning av GPS-positioner checkmarkerades. Därefter använde samebyn verktyget "Spela upp GPS-positioner (tidsserie)..." där de ställde in tidsintervallet 30 april till 1 juni för GPS-halsbanden. Sekvensen spelades upp för att kunna identifiera intressanta beteenden i renarnas rörelsemönster under skoterförbudsperioden. Detta överensstämmer med den rekommendation som kommunikationsplanen har angående att förbreda presentation, argumentation och motivering utifrån GPS på ren. Dock sparade inte samebyn dessa förberedelser som ett projekt i RenGIS, vilket kommunikationsplanen rekommenderar.

Materialanvändning och framförande under samrådet

Samebyn presenterade det material de förberett inför samrådet genom att klicka sig fram steg för steg i RenGIS, det vill säga att spela upp en sekvens av de GPS-positioner de valt ut. Under uppspelningen av GPS-positionerna pausade samebyn visningen ett par gånger för att förklara vad rörelsemönstrena visade på (Figur 3). Båda GPS-halsbanden, markerade med rött och grönt, rörde sig västerut under skoterförbudsperioden. De stannade sedan på ett och samma ställe i några dagar, i mitten och slutet av maj vilket tydde på att de kalvat. Fokus lades framförallt på det röda GPS-halsbandet, som befann sig helt stilla på samma plats i flera dagar, långt väster om Kungsleden. Samebyn tydliggjorde med hjälp av detta att frånvaron av ett utökat skoterförbudsområde under den aktuella perioden riskerade att stressa renarna när de som bäst behövde ro för att kalva.

Figur 3. Bildserien motsvarar en uppspelning av GPS-positioner där de röda och gröna markeringarna visar två GPS försedda renars rörelsemönster under perioden 30 april till 1 juni i området för det diskuterade skoterförbudsområdet. Kungsleden (blåprickade linjen) i nord-sydlig riktning utgjorde västlig gräns i kommunens förslag på skoterförbudets omfattning. De mörkröda heldragna linjerna visar samebyns gränser.

Bild A: GPS-positionerna visar att det grönmärkade GPS-halsbandet har rört sig väster om Kungsleden, medan det rödmärkade GPS-halsbandet ännu håller sig inom det föreslagna skoterförbudsområdet. **Bild B:** Det rödmärkade GPS-halsbandet har här närmat sig den västliga gränsen för det föreslagna skoterförbudsområdet.

Bild C: GPS-positionerna visar att det grönmärkade GPS-halsbandet stått stilla under flera dagar för kalvning och sedan fortsatt vandra västerut. Det rödmärkade GPS-halsbandet hade rört sig långt västerut de senaste dagarna. **Bild D:** Även det rödmärkade GPS-halsbandet har nu stått still i flera dagar för kalvning och efter det har de båda märkade GPS-halsbanden fortsatt hålla sig väster om Kungsleden.

Figure 3. The serie of images correspond to a playback of GPS positions. The red and the green markings shows the movement of two reindeers with GPS collars during the period 30 april to 1 june in the area of the discussed prohibition area for snowmobiles. The municipality suggested Kungsleden (blue dotted line) as the westerly border for the prohibition area. The dark red solid line shows the reindeer husbandry community borders.

Picture A: The GPS positions shows that the green marked GPS collar has moved to the west side of Kungsleden, while the red marked GPS collar still stays in the suggested prohibition area for snowmobiles.

Picture B: At this time also the red marked GPS collar has moved closer to the west border of the suggested prohibition area for snowmobiles. **Picture C:** The GPS positions shows that the green marked GPS collar has stayed at the same place for several days for calving and then continued further west. The red marked GPS collar has moved far west the last days. **Picture D:** The red marked collar has also stayed still for several days for calving. After that both of the two reindeers with GPS collars stays on the west side of the Kungsleden.

Resultatet av samrådet och efterarbete

Vid det tidigare samrådet som behandlade omfattningen av skoterförbudsområdet gav inte samebyns synpunkter på saken något resultat. Det andra samrådet resulterade däremot i att samebyn och kommunen kom överens om att skoterförbudet skulle gälla även på den västra sidan om Kungsleden i det diskuterade området. Detta efter att samebyn med hjälp av GPS-positionerna visat att renarna även nyttjade det området för kalvning.

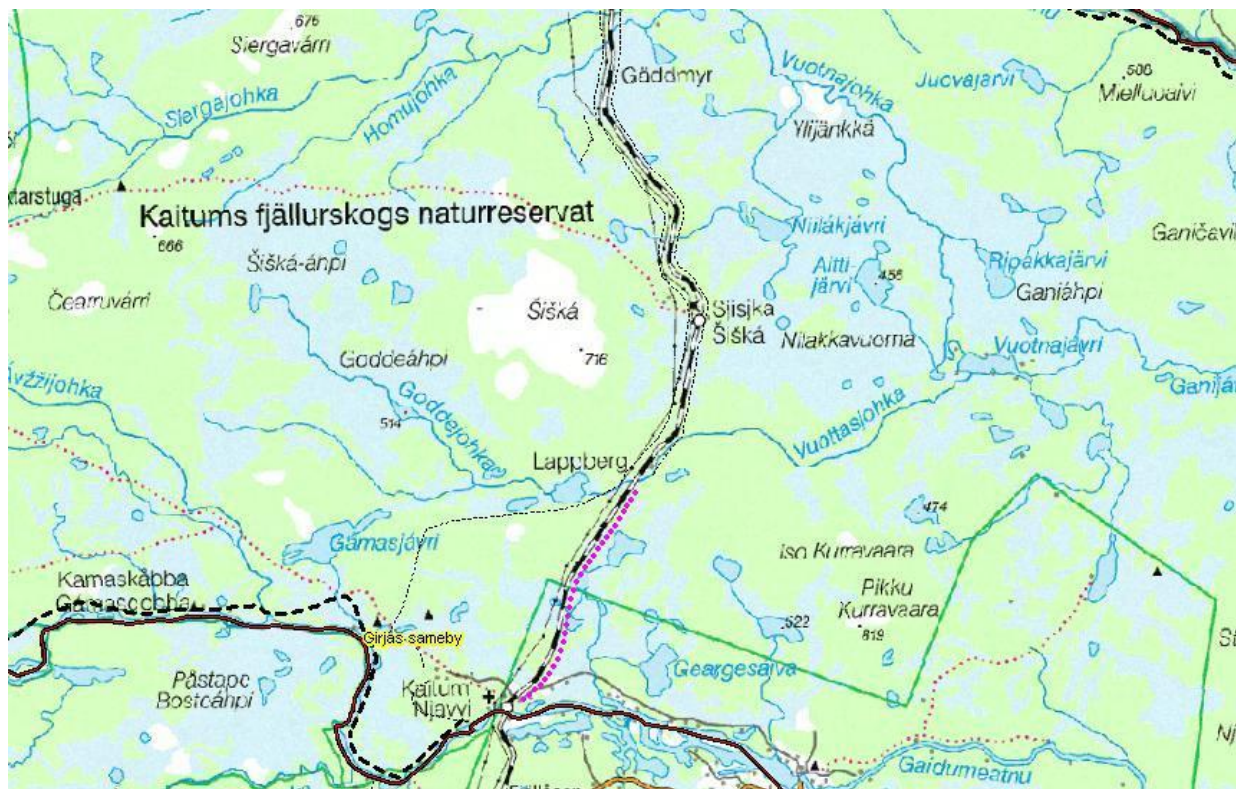
Samebyn sparade inte materialet som de förberett inför samrådet som projekt i RenGIS, men medgav att det skulle kunna förenkla själva genomförandet av samråden.

I motsats till vad kommunikationsplanen rekommenderar sparade samebyn inte samrådsprotokollet i RenGIS och något bestämt datum för det årligt återkommande samråden med kommunen fastslogs inte heller även om det genomfördes vid ungefär samma tid varje år. Vidare rekommenderar kommunikationsplanen att parterna kommer överens om vilket material de ska delge varandra inför samråden, men i detta fall hade de inte gjort någon sådan överenskommelse.

4.3 Girjas samebys samråd angående vägbyggnation

Bakgrund till samrådet

Samrådet behandlade vid vilken tidpunkt en väg skulle byggas. Ett företag ville bygga en väg från Kaitum till Lappberg, längs med den befintliga järnvägen som gick till Kiruna (Figur 4). Järnvägen utgjorde redan ett stort hinder för renarna och den aktuella sträckan var en viktig passage för samebyn, då stora delar av järnvägen i övrigt var omgärdat av ett stängsel. Ett antal broar högre upp längs järnvägsspåret gjorde det möjligt för renarna att passera även där, men den stängselfria sträckan från Kaitum och nästan hela vägen upp till Lappberg var renarnas naturliga passage vid flytten från vinterbetet tillbaka upp till fjället för sommaren.

Figur 4. Sträckningen för det planerade vägbygget (rosaprickad linje) längs med järnvägen (svartvit linje) mellan Kaitum och Lappberg. De småstreckade svarta linjerna visar stängslets sträckning längs järnvägen norr om Lappberg.

Figure 4. The stretch of the planned road (pink dotted line) along the railway (black and white line) between Kaitum and Lappberg. The stretch of the fence along the railway north of Lappberg is marked with a black small dashed line.

Samrådet behandlade inte frågan om vägen skulle byggas eller inte, utan när arbetet skulle utföras. Företaget planerade att bygga vägen under våren just då renarna passerar på väg mot sommarbetesmarkerna. Renarnas vandring västerut beror av deras biologiska klocka och de vandrar därför individuellt upp under en period under våren. Ett vägbygge under den här perioden skulle innebära en störning för renarna med den aktivitet i form av maskiner och människor som bygget skulle medföra. Renarna riskerade då att välja en farligare väg över järnvägen eller springa upp längs järnvägen för att sedan inte kunna ta sig därifrån på grund av stängslet. Samebyn ville därför senarelägga vägbyggnationen tills renarna passerat sträckan. Informationen om vägbyggnationen tilldelades samebyn i form av en papperskarta med vägens sträckning inritad samt information om när arbetet var tänkt att inledas, vägbredd, material som skulle användas m.m. Om samebyn hade synpunkter ombads de att höra av sig, vilket de gjorde, och ett samråd bokades in.

Förberedelser inför samrådet

I kommunikationsplanen finns rekommendationer om att samebyn ska skicka RBP:s beteslandsindelning till den andra markanvändaren om de begär det och att samebyn själva ska begära digitalt förberedelsematerial. Detta var inget som gjordes inför samrådet. Vidare, i motsats till vad kommunikationsplanen rekommenderar, behövde samebyn inte jämföra det mottagna materialet för vägsträckningen med sin RBP för att veta vikten av passagen. Ärendet togs upp i styrelsen där alla var väl medvetna om passagens betydelse och några vidare diskussioner med berörda vintergrupper behövde inte föras även om kommunikationsplanen förespråkar det.

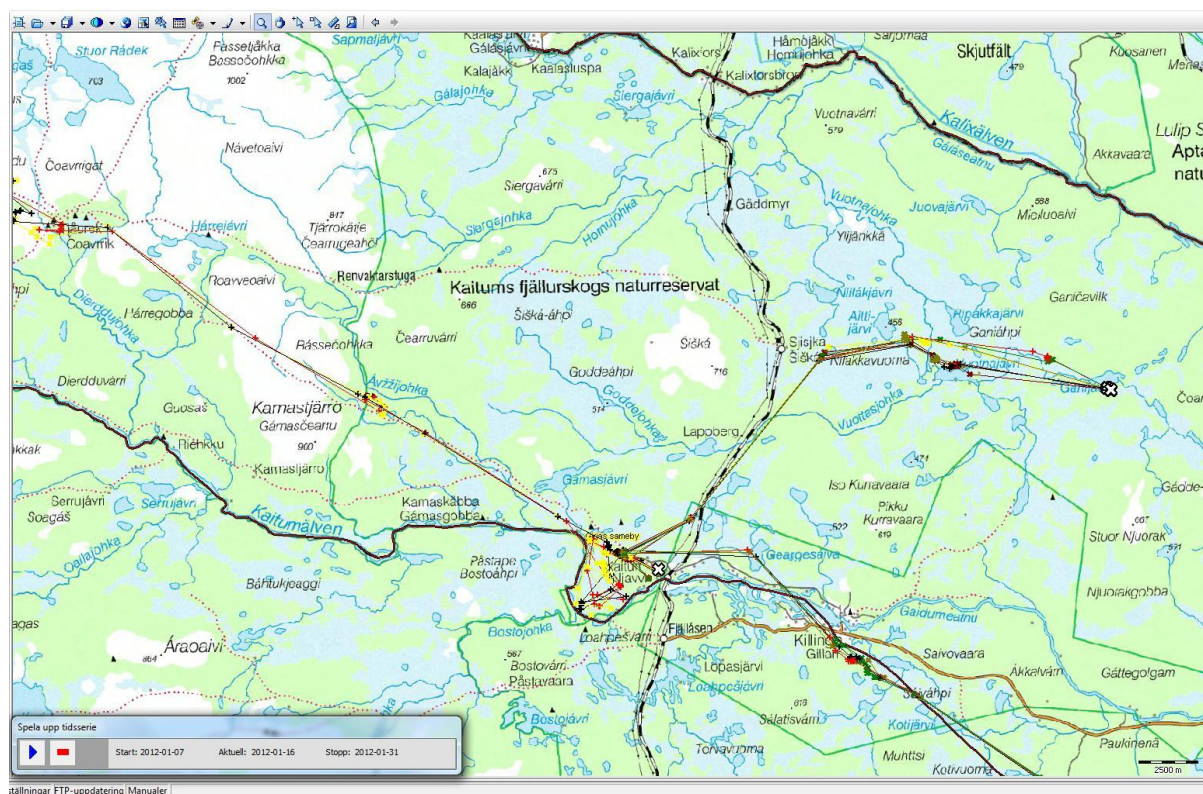
De förberedelser som samebyn gjorde i RenGIS inför samrådet var att de tog fram en sekvens med GPS-positioner från ett antal halsband från flytten ner till vinterbetet, vilket stämmer överens med kommunikationsplanens rekommendation om förberedelser av presentation, argumentation och motivering utifrån GPS på ren. Dessa förberedelser gjorde samebyn genom att synliggöra karttemat "Översiktskarta" och samebyns gränser i kartfönstret. Även de GPS-halsband som valts ut för uppspelning checkmarkerades i innehållsförteckningen och spelades upp med verktyget "Spela upp GPS-positioner (tidsserie)..." I verktyget angavs datum för den aktuella perioden och en uppspelningshastighet för sekvensen av GPS-positioner ställdes in. I sekvensen som samebyn tog fram ingick renarnas flytt från fjället ner till skiljningsgårdet strax väster om järnvägen och passagen över järnvägen. Vidare visade GPS-positionerna hur renarna delades upp i fyra vintergrupper och hur dessa positionerades ut på den östra sidan om järnvägen. Samebyn sparade inte förberedelserna som ett projekt i RenGIS eller på något annat sätt inför samrådet, vilket kommunikationsplanen annars rekommenderar.

Vidare planerade samebyn att visa renarnas GPS-positioner i realtid under samrådet genom att logga in på Followits hemsida. Detta behövde de inte förbereda eftersom det kunde göras direkt online. Samebyn förberedde även att visa en videosekvens där renarna passerar en väg för att tydliggöra vilken mängd renar som skulle passera sträckan. De sparade videosekvensen på datorns skrivbord inför samrådet.

Materialanvändning och framförande under samrådet

Vid tidpunkten för samrådet hämtade samebyn representanterna från företaget med skotrar. De körde längs med järnvägen för att se hur området för det planerade vägbygget såg ut innan de körde vidare in till möteslokalen. Inne i möteslokalen visade samebyn det material de förbrett inför samrådet. Eftersom samebyn inte sparat materialet som ett projekt i RenGIS klickade de fram all information under samrådet.

De GPS-positioner som samebyn presenterade under samrådet hade valts för att visa hur en flytt går till (Figur 5) och för att visa hur viktig passagen var i samebyns renskötsel. De ville genom detta även ge en bättre bakgrund till renarnas rörelsemönster vid vandringen tillbaka till fjället.

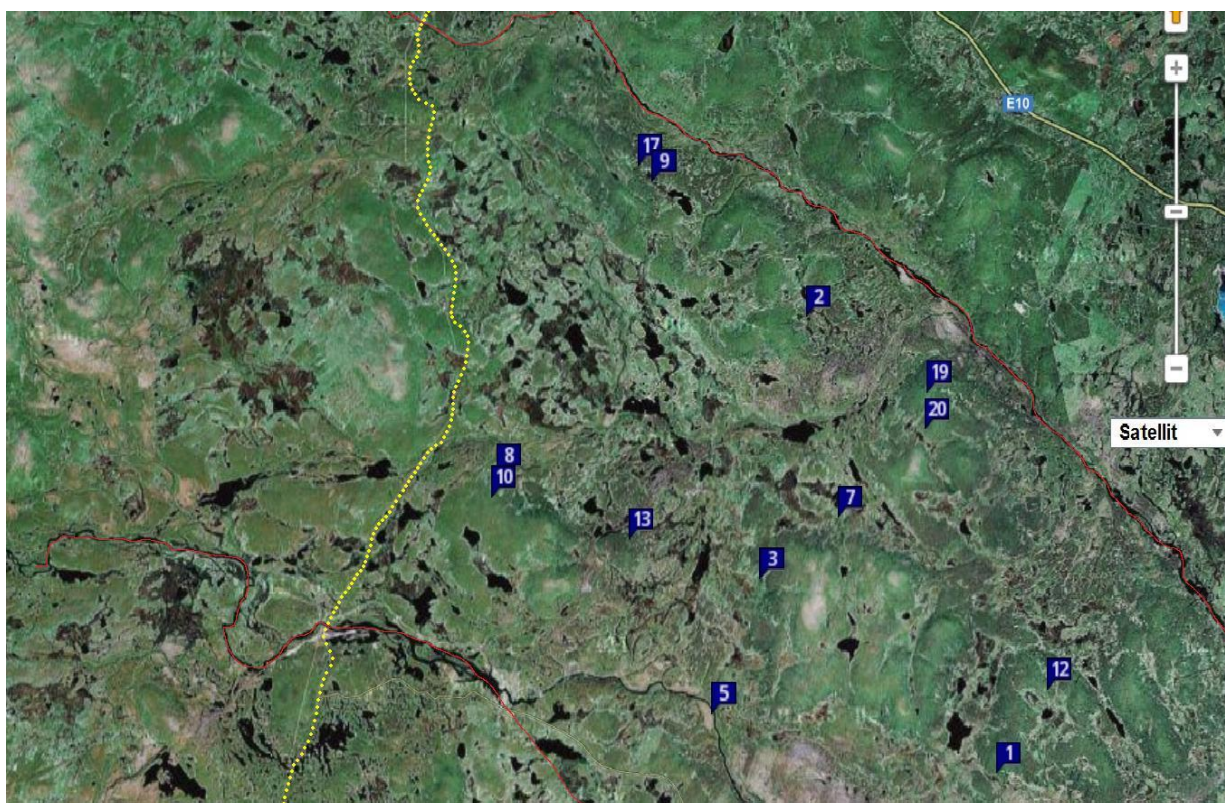

Figur 5. Figuren visar en statisk bild av uppspelningen av sekvensen med GPS-positioner. Den röda, gula, gröna, bruna och svarta linjen med punkter visar GPS-renarnas förflyttning från fjället ner till skiljningsgärdet strax väster om järnvägen (svartvita linjen) i Kaitum. Vidare visas hur renarna med GPS-halsband delades upp i vintergrupper och var de passerade järnvägen samt hur de positionerades på den östra sidan om järnvägen. De mörkröda heldragna linjerna utgör samebyns gränser.

Figure 5. The figure shows a static picture of the playback of GPS positions. The red, yellow, green, brown and black lines with dots shows the movement of reindeer with GPS collars, from the mountains down to the separation field just west of the railway (black and white line) in Kaitum. Further the GPS positions shows how the reindeer were divided into winter groups and where they passed the railway and also where they were positioned on the east side of the railway. The dark red solid line marks the border of the reindeer husbandry community.

Vidare visade samebyn renarnas aktuella spridning öster om järnvägen genom att logga in på Followits hemsida (www.followit.se) och visa renarnas GPS-positioner i realtid (Figur 6).

Figur 6. GPS-positioner i realtid på Followits hemsida, här med järnvägen (gulprickad linje) och samebyns gränser (röd heldragen linje) förtydligade.

Figure 6. GPS positions in real time at Followits homepage, here with the railway (yellow dotted) and the borders of the reindeer husbandry community (red solid line) visualised.

Efter att samebyn presenterat större delen av sitt förberedda material föreslog företaget att samebyn kunde göra på liknande sätt som vid flytten ner till vinterbetet. Det förslaget innebar alltså att samebyn skulle samla ihop renarna i ett gärde, denna gång på den östra sidan av järnvägen, och sedan flytta över alla renarna samtidigt till den västra sidan. Som motargument förklarade samebyn att det var svårt att samla ihop renarna i skogsterräng då de är så utspridda och att renarnas biologiska klocka avgör starten för vandrigen västerut. Samebyn visade sedan den förberedda videosekvensen på en flytt över en väg för att tydliggöra hur många renar det rör sig om vid en sådan samlad passage.

Resultatet av samrådet och efterarbete

Samrådet resulterade i att företaget och samebyn kom fram till en lösning som innebar att vägen skulle byggas i etapper istället för i ett svep. Samebyn och företaget gjorde en överenskommelse om att företaget skulle hålla daglig kontakt med en renskötare i fält för att veta om och när renarna passerat järnvägen så att nästa etapp kunde påbörjas. Samebyn sparade inte samrådsprotokollet i RenGIS vilket kommunikationsplanen rekommenderar.

Även vid detta samråd spelade de lagrade GPS-positionerna i RenGIS en viktig roll då samebyn skulle förmedla passagens värde. Samebyn ansåg även att möjligheten att kunna visa GPS-positioner via Followits hemsida var ett bra verktyg för att förtydliga spridningen på

renarna vid tidpunkten för samrådet. Vidare upplevde samebyn att videosekvensen också gav effekt.

Vidare medgav samebyn även i detta fall att en möjlig förbättring av samrådsförfarandet vore att spara det förberedda materialet som ett projekt i RenGIS och därigenom slippa klicka sig fram under själva samrådet.

Eftersom detta samråd gällde en enskild åtgärd hade samebyn och företaget inte några årliga samråd inplanerade och inte heller någon överenskommelse om vilket material de vill ha av varandra inför samråden, vilket kommunikationsplanen annars rekommenderar.

4.4 Allmänt om samråd och användningen av RenGIS i Vilhelmina Norra sameby

I dagsläget deltog Vilhelmina Norra sameby i cirka 25-30 samråd per år, vilka mestadels rörde skogsbruk och vindkraft. Samråden med skogsbolagen var årligt inplanerade och material samt exakt datum brukade förmedlas cirka 14 dagar i förväg från skogsbolagens sida. Vad beträffar samråden med vindkraften planerades de in allt eftersom behov för samråd uppstod. Antalet representanter från samebyn vid varje samråd berodde av samrådets omfattning och innehåll, men minst två personer deltog vid varje tillfälle. Långsiktigheten i planeringen vid samråden varierade mellan de olika markanvändarna och mellan de olika företagen. I samråden med ett skogsbolag planerade samebyn årsvis, medan de i samråd med ett annat skogsbolag hade utarbetat en plan på 25 års sikt. I samråd med vindkraften planerades däremot åtgärd för åtgärd.

Inom samebyn fanns mellan en och två RenGIS-ansvariga, och de kände till den kommunikationsstrategi och kommunikationsplan för renbruksplaner som Skogsstyrelsen har tagit fram, men använde den inte. De såg dock en funktion för den vid samrådskonflikter. Någon egen nedskriven strategi för hur RBP skulle användas vid samråd hade samebyn inte.

Samebyn ansåg att det varit värt mödan att ta fram en RBP och att samråden förändrats sedan de börjat använda sig av den. De kände att de har fått en större förståelse för sin verksamhet från framförallt skogsbolagen, men trodde även att den allt mer utbredda certifieringen enligt FSC kunde ha bidragit till det förbättrade samrådsförfarandet och hänsynstagandet.

Det verktyg och den funktion i RenGIS som samebyn uppgav givit bäst gensvar vid samråden var GPS på ren och möjligheten att spara och spela upp GPS-positioner. GPS-positionerna visade på var renarna faktiskt var och "ljög" inte. Samebyn upplevde även att GPS-halsbanden underlättat det dagliga arbetet då rensköterna vet var renarna är redan när arbetsdagen börjar. De ansåg vidare att RBP och RenGIS har många möjligheter och funktioner, men att det krävdes tid att sätta sig in i programmet. Samebyn har varit med sedan starten av projektet och har därmed fått bidra med förslag på förbättringar, vilket de tyckte varit bra. De önskade dock mer utbildning och fler GPS-halsband.

4.5 Vilhelmina Norra samebys samråd angående 205 avverkningar

Bakgrund till samrådet

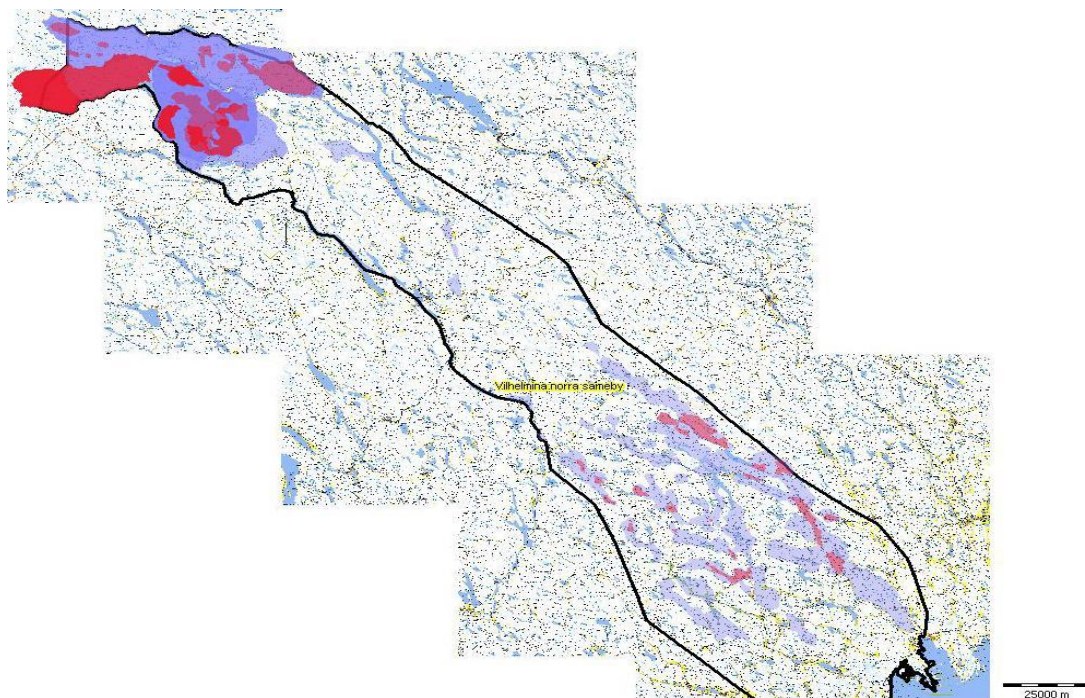
Samrådet handlade om 205 avverkningar som ett skogsbolag planerade att utföra inom ett visst område. En stor del av dessa låg inom områden som samebyn definierat som kärn- och nyckelområden i vinterbeteslandet och skulle därför få stora konsekvenser för renskötseln. Samebyn som är uppdelad i två grupper, Vardofjäll och Marsfjäll, fick material skickat till sig i två olika format. Vardofjäll fick shapefiler med avverkningsobjekten som gick att lägga in i RenGIS direkt. Marsfjäll fick avverkningsobjekten skickat till sig i pappersformat. I båda fallen fanns information om bland annat markberedningsmetod, arealstorlek och typ av åtgärd. Datum för när åtgärderna skulle utföras fanns inte med.

Förberedelser inför samrådet

Skogsbolaget hade redan samebyns RBP och något ytterligare material begärdes inte från något håll inför samrådet, vilket kommunikationsplanen annars rekommenderar. Vidare förespråkar kommunikationsplanen att samebyn jämför det mottagna materialet med sin RBP, samt att en dialog förs med berörda vintergrupper. I detta fall behövde samebyn inte jämföra det mottagna materialet med sin RBP då de känner sina marker väl efter många år av renskötsel i området. De förstod direkt hur dessa avverkningar skulle påverka dem och någon diskussion kring det mottagna materialet behövde inte föras med samebyns medlemmar. Alla var väl införstådda med vilka konsekvenser avverkningarna skulle medföra.

Inför samrådet förberedde samebyn en presentation av renskötselårets åtta årstider utifrån de olika beteslanden som används under olika tider på året. Vidare förberedde de även en mer detaljerad presentation av det aktuella området med information om var kärn- och nyckelområden låg och var renarna befunnit sig. Det senare gjordes med hjälp av GPS-positioner. Slutligen förberedde samebyn att visa hur de planerade avverkningarna placerade sig i området och på så vis tydliggöra vilka effekter de skulle få för samebyns renskötsel. Kommunikationsplanens rekommendation om att förbereda presentation, argumentation och motivering utifrån landskapsperspektivet och GPS på ren överensstämmer med samebyns tillvägagångssätt.

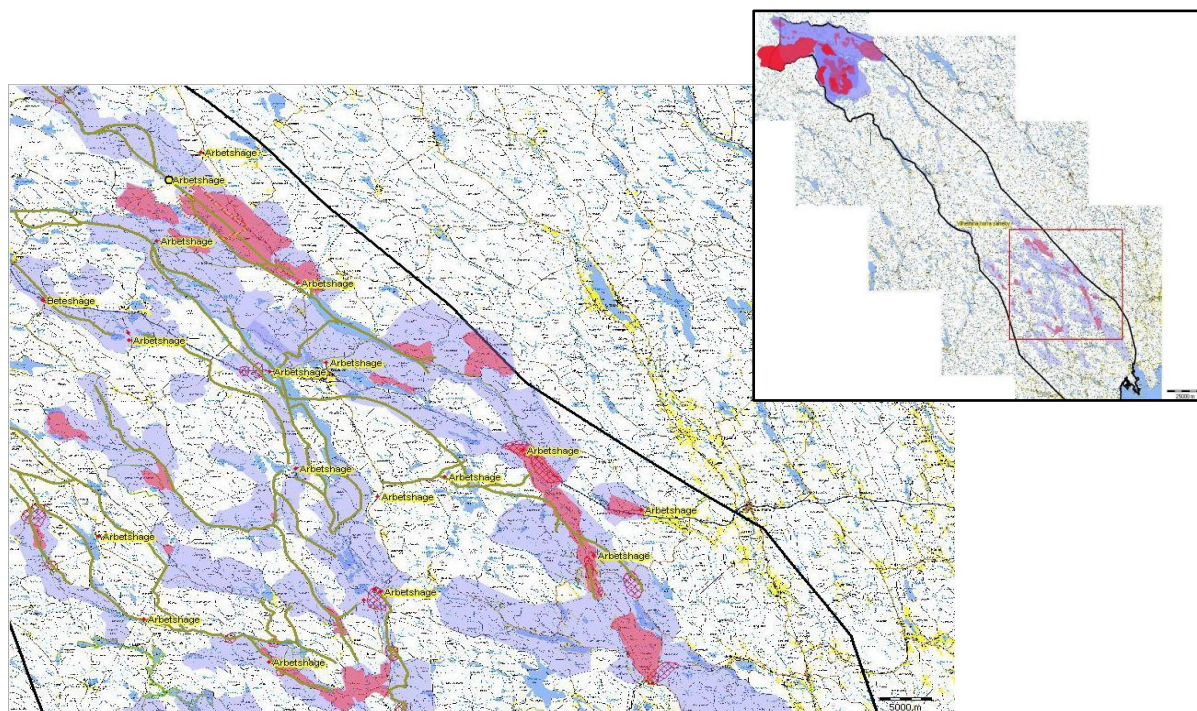
Vid förberedelserna i RenGIS synliggjorde samebyn först karttemat "Blå kartan, Sverige" som bakgrund och sedan samebyns gränser genom att checkmarkera dem i innehållsförteckningen. Därefter synliggjordes de olika beteslandens kärn- och nyckelområden, för att tydliggöra vilka områden som är extra viktiga för renskötseln under olika tider på året (Figur 7).

Figur 7. Kartfönstret med “Blå kartan, Sverige”, samebyns gränser samt kärnområden (blålila fält) och nyckelområden (rödrosa fält) i de olika beteslanden synliggjorda.

Figure 7. “Blå kartan, Sverige” and reindeer husbandry community borders visualised in the map window together with the core areas (blue/purple fields) and key areas (red/pink fields) of the different grazing lands.

Vidare synliggjorde samebyn anläggningar, leder och svåra passager och zoomade in kartan på det område som de skogliga åtgärderna berörde (Figur 8).

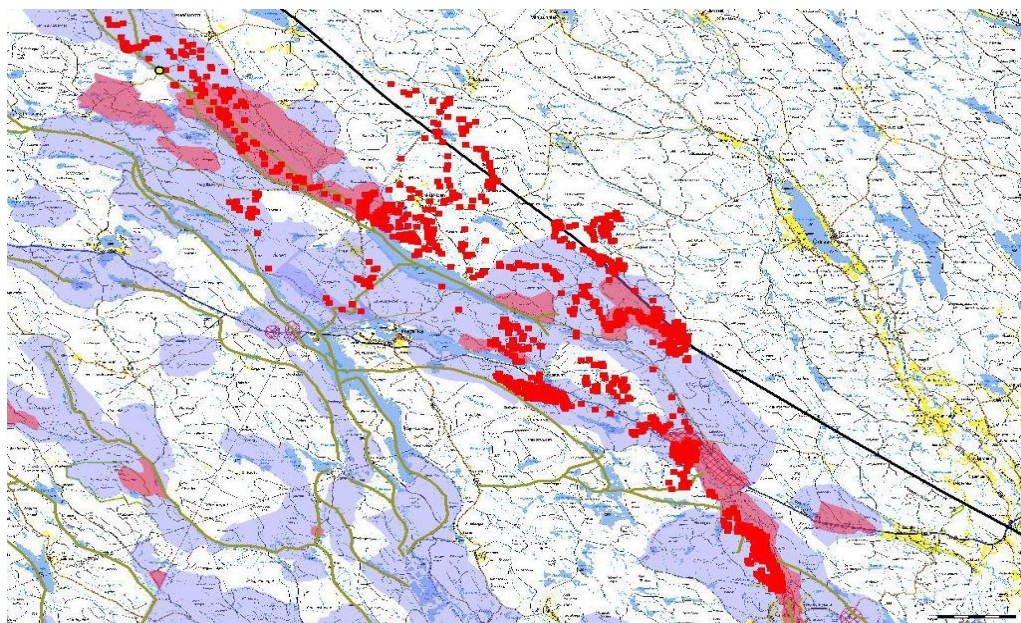

Figur 8. Kartfönstret med inzoomning av området som var aktuellt för de skogliga åtgärderna. Samebyns gränser (svarta heldragna linjer) samt kärnområden (blålila fält) och nyckelområden (rödrosa fält) i de olika beteslanden synliggjorda i kartfönstret.

Figure 8. The map zoomed in at the area for the planned forest operations. The reindeer husbandry community borders (black solid line) visualised together with the core areas (blue/purple fields) and key areas (red/pink fields) of the different grazing lands.

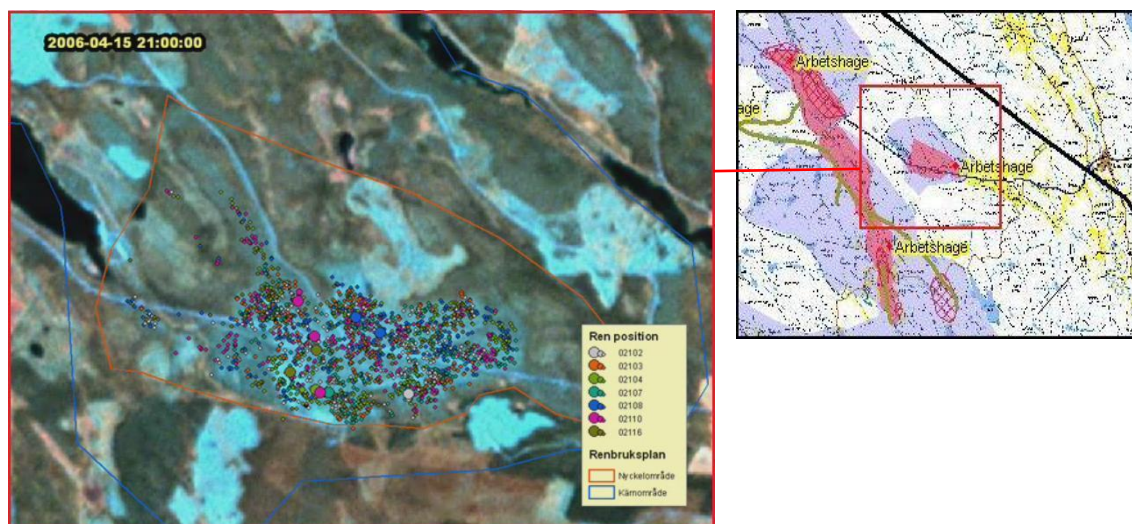
Därefter adderade samebyn GPS-positioner från renarna i området, genom att checkmarkera de utvalda GPS-halsbanden i innehållsförteckningen, för att visa var i området renarna faktiskt uppehöll sig (Figur 9).

Figur 9. GPS-positioner (röda punkter) för några renar i området för de planerade avverkningarna. Samebyns gränser (svart heldragen linje) samt kärnområden (blå/lila fält) och nyckelområden (rödrosa fält) i de olika beteslanden synliggjorda.

Figure 9. A couple of reindeers with GPS collars made visible (red dots) in the area of the planned fellings. The reindeer husbandry community borders (black solid line) visualised together with the core areas (blue/purple fields) and key areas (red/pink fields) of the different grazing lands.

Samebyn planerade också att visa en filmsekvens med GPS-positioner inom området, som de hade sedan tidigare. Den visade hur renarna rörde sig och betade inom ett nyckelområde som skulle påverkas av skogsbolagets avverkningar. GPS-positionerna visades mot bakgrund av en satellitkarta med kärn- och nyckelområdena synliggjorda (Figur 10).

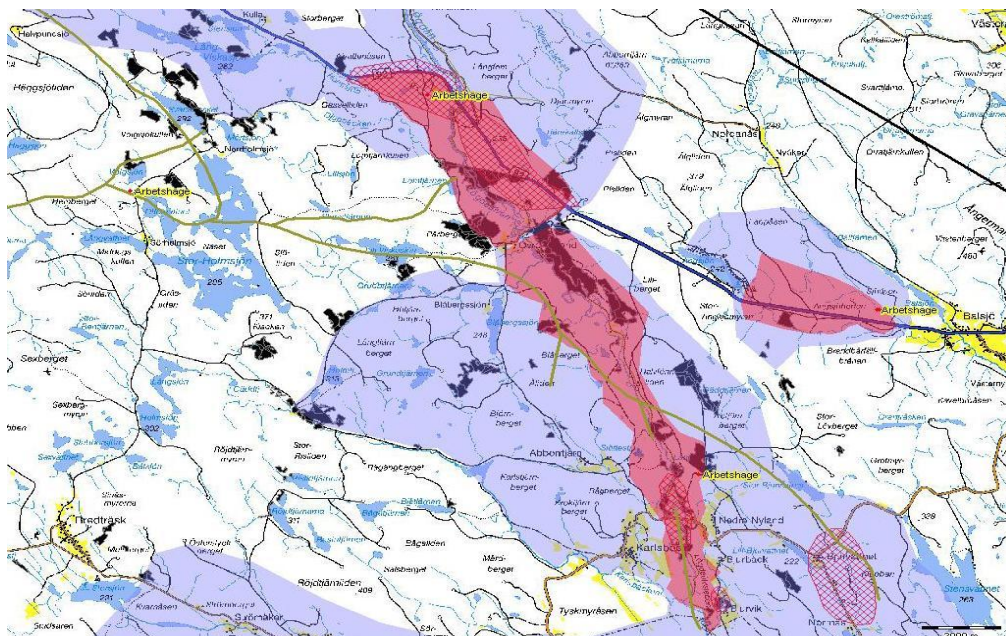

Figur 10. Vänstra bilden: GPS-positioner på ett antal renar inom ett nyckelområde (orange linje) som skulle påverkas av de planerade avverkningarna. Högra bilden: Översiktspå bild av nyckelområdets placering.

Figure 10. Left picture: GPS positions of a couple of reindeers within a key area (orange solid line) that would be affected by the fellings. Right picture: Overview of the location of the key area .

Slutligen förberedde samebyn en kartbild där renarnas GPS-positioner i området var bortplockade, men där de planerade avverkningarna istället var synliggjorda för att påvisa att de till stora delar sammanfaller med samebyns kärn- och nyckelområden (Figur 11).

Figur 11. De planerade avverkningarna synliggjorda i kartfönstret (mörkblå och svarta fält) tillsammans med kärnområdena (blå/lila fält) och nyckelområdena (rosaröda fält). Samebyns gränser är markerade med svart heldragen linje.

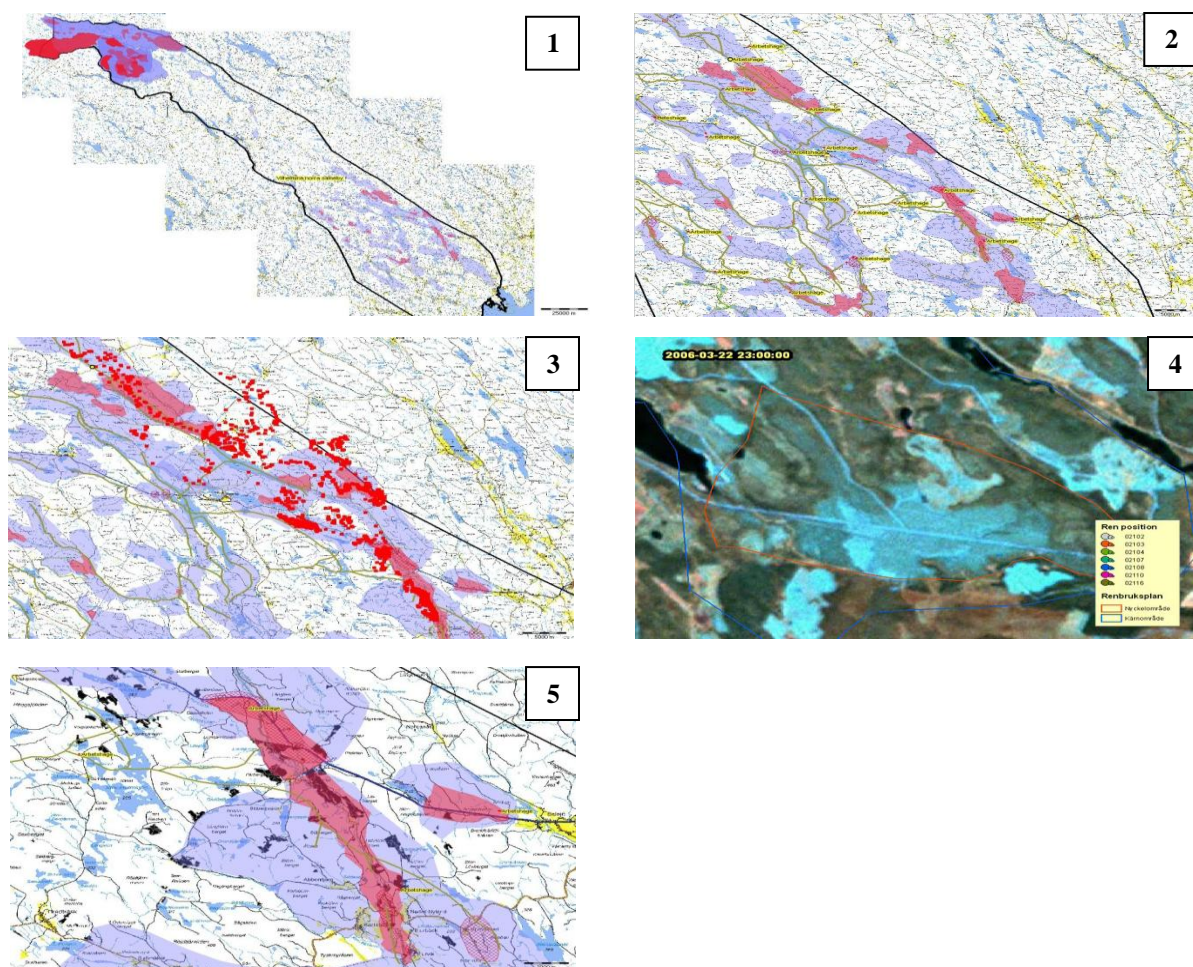
Figure 11. The planned fellings (dark blue and black fields) are made visible in the map window together with the core areas (blue/purple fields) and the key areas (red/pink fields). The borders of the reindeer husbandry community are marked with a black solid line.

Samtliga kartförberedelser i RenGIS sparade samebyn steg för steg som bilder med hjälp av funktionen “print screen”. Bilderna sammanställdes i en powerpoint inför samrådet. Detta skiljer sig från kommunikationsplanens rekommendationen om att spara förberedelserna som ett projekt i RenGIS.

Den muntliga presentationen av renskötselns åtta årstider behövde inte förberedas.

Materialanvändning och framförande under samrådet

Under samrådet presenterade samebyn renskötselåret med information om vilka aktiviteter och arbetsuppgifter de ägnade sig åt under dess olika årstider samt var i deras område dessa aktiviteter bedrevs under respektive årstid. Detta gjorde samebyn med hjälp av den förberedda powerpointpresentationen (Figur 12) och en muntlig presentation. Vidare visade samebyn renarnas GPS-positioner i området. Även filmsekvensen med renarnas GPS-positioner i ett nyckelområde spelades upp för att styrka att renarna faktiskt uppehöll sig i de utritade kärn- och nyckelområdena. Avslutningsvis visade samebyn hur de planerade avverkningarna låg i förhållande till samebyns kärn- och nyckelområden för att tydliggöra att de skulle komma att påverka deras renskötsel.

Figur 12. Powerpoint presentationen av Vilhelmina Norra sameby vid samrådet med skogsbolaget angående de 205 planerade avverkningarna.

Figure 12. The Powerpoint presentation by Vilhelmina Norra sameby at the consultation with the forest company about the 205 planned fellings.

Någon ny information tillkom inte under samrådet från någon av markanvändarna.

Resultatet av samrådet och efterarbete

Samrådet resulterade i att samebyn och skogsbolaget kunde komma överens och hitta lösningar för ett hundratal objekt direkt. Resterande objekt blev föremål för fältsyn som pågick under tre dagar där flera representanter från både samebyn och skogsbolaget deltog, samt även representanter från Skogsstyrelsen. Totalt deltog sju-åtta personer. I fält gjorde samebyn och skogsbolaget överenskommelser om åtgärder för varje objekt och de lade upp en plan på 25 års sikt. Ett samrådsprotokoll fördes av en representant från skogsbolaget men det sparades inte i RenGIS, i motsats till vad kommunikationsplanen rekommenderar. Samebyn ansåg att fältsyn var bästa metoden för att lösa oenigheter och ansåg vidare att de inte kunde ha gjort förberedelserna inför samrådet på något bättre sätt.

Kommunikationsplanen rekommenderar att datum för de årliga samråden fastställs tillsammans med innehåll och leverans av digitalt material. I detta fall var inget specifikt datum bestämt, men samrådet brukade genomföras vid ungefär samma tidpunkt varje år. Vidare fanns det i dagsläget ingen speciell överenskommelse om vilken information som skulle finnas med i det material som samebyn och skogsbolaget delgav varandra. Samebyn önskade dock gärna veta bland annat vilket trädslag, areal och ålder som objekten för de planerade åtgärderna hade.

4.6 Representanterna från de andra markanvändarna

Representanten från kommunen i samrådet med Girjas sameby angående skoterförbudsområde

Under samrådet upplevde representanten från kommunen att anledningen till att samebyn ville ha en utökning av skoterförbudsområdet framgick tydligt i och med de GPS-positioner från några renar som de spelade upp. Kommunen upplevde att sanningshalten i det som samebyn hävdade muntligt vid det tidigare samrådet blev betydligt högre i och med detta. Samebyn kunde ”svart på vitt” visa att renarna rört sig västerut och att de stått stilla under flera dagar för att kalva. Detta gjorde att kommunen kände större tilltro till förslaget om ett utökat skoterförbud och därmed kunde godkänna det. Vidare ansåg representanten från kommunen att RenGIS är ett bra verktyg vid samråd eftersom det har bl.a. den funktionen där GPS-positioner kan spelas upp och önskade även att fler samebyar använde sig av det vid samråd. Representanten uppgav vidare att kommunen inte kände sig som någon förlorare i sammanhanget utan snarare som bättre upplysta än tidigare. GPS-positionerna gav också ett bättre belägg för förbudsområdenas omfattning som i många fall betraktades med stor skepsis från allmänheten. Slutligen såg representanten möjligheter att i framtiden med hjälp av GPS-positioner från renarna anpassa förbudsområdenas utsträckning efter hur renarna rör sig dvs. ha en mer dynamisk utsträckning av förbudsområdena beroende på var renarna faktiskt befinner sig och inte.

Representanten från skogsbolaget i samrådet med Vilhelmina Norra sameby angående 205 avverkningar

Under samrådet ansåg skogsbolagets samrådsrepresentant att samebyns syn på åtgärderna framgick tydligt med den powerpoint de förberett. Representanten uppgav vidare att de GPS-positioner som visade att renarna även betade i ungskog var det mest intressanta och givande. Dock angav representanten att det var ömsesidig respekt och en vilja att hitta en lösning från båda håll som gjorde att de kunde komma överens, inte det som samebyn presenterade under samrådet. Vidare ansåg representanten att RBP och RenGIS var bra som grund och stöd, men att själva samråden inte förändrats sedan RBP infördes. Representanten ansåg att samråden fortfarande karaktäriserades av ett rakt och öppet klimat där en hel del åtgärder kunde lösas direkt på telefon, medan andra åtgärder krävde personliga möten med karta. I och med att de båda markanvändarna varit verksamma i området under många år och kände markerna väl hade kunskapen om markerna och hur de nyttjas redan förmedlats. Representanten ansåg dock att RBP och RenGIS visualiserade markanvändningen på ett tydligt sätt och att det skulle ha större betydelse om man var ny och skulle behöva läsa in sig på området. Detta oavsett vilken av markanvändarna man tillhörde. Någon speciell funktion i RenGIS ansåg sig representanten inte kunna välja ut som speciellt funktionell och tydlig, då denne inte kände till programmet tillräckligt. Representanten önskade vidare att materialet från RenGIS skulle vara kompatibelt med skogsbolagets eget GIS-program.

5. DISKUSSION

5.1 Material och metod

Till intervjuerna valdes två samebyar ut som vi besökte för utförliga intervjuer angående användningen av RenGIS vid några utvalda samråd. Tre samråd med tre olika markanvändare togs upp, vilket vi anser ger en bredd i materialet. Det tillsammans med tidsbegränsningen för arbetet motiverar det begränsade antalet intervjuer, även om det då inte blir möjligt att dra några generella slutsatser för alla samebyar. Detta har dock inte varit vår avsikt med arbetet, utan vi har velat lyfta fram detaljerade exempel på hur samråd kan genomföras rent praktiskt med hjälp av RenGIS och se hur genomförandet relaterar till kommunikationsplanens rekommendationer. Vi har därför utgått ifrån en i huvudsak kvalitativ metod som, enligt Holme och Krohn Solvang (1997), syftar till att utifrån få observationer ge en stor mängd information och bästa möjliga återgivning av situationen. Mot bakgrund av detta har givetvis urvalet haft betydelse för studiens kunskapsproduktion.

Antalet frågor som ställdes till samebyarna respektive representanterna från de andra markanvändarna skiljde sig åt eftersom arbetet främst syftar till att undersöka användningen av RenGIS. Valet att skicka intervjufrågorna i förväg till intervjudeltagarna i samebyarna ansåg vi vara en fördel eftersom det gav dem chansen att förbereda sig. Nackdelen kan vara att någon spontan reaktion missats, men det anser vi inte vara avgörande för resultatet i detta arbete.

Att vi genomförde intervjuerna utan ljudupptagning medförde förutom en risk för uteblivna detaljer också begränsade möjligheter att gå tillbaka till arbetet för ytterligare analyser. Detta vägdes delvis upp genom att vi kontaktade intervjudeltagarna i efterhand för kompletteringar och genom att vi var två stycken som utförde intervjuerna.

Även om arbetet har genomförts i samarbete med Skogsstyrelsen har vi utformat studien på egen hand vad gäller allt från intervjufrågor till sammanställning. Störst påverkan har Skogsstyrelsen haft i förarbetet vad gäller urvalet av studieområden och intervjudeltagare, men där anser vi att det varit till fördel utifrån syftet med arbetet.

5.2 RBP och RenGIS vid samråd

Samebyarnas samlade uppfattning var att RenGIS som kommunikationsverktyg har bidragit till att de andra markanvändarna har fått en större förståelse för deras verksamhet. Detta bekräftades även av samrådsrepresentanten från kommunen. Däremot tyckte inte skogsbolagets samrådsrepresentant att någon förändring skett. Vi tror att skillnaderna i uppfattningen dels beror på hur samråden har fungerat och genomförts tidigare, men även på hur mycket markanvändarna haft med varandra att göra och därmed hur väl de känner till varandras markanvändning.

Resultatet visar att verktyget "Spela upp GPS-positioner (tidsserier)..." i RenGIS upplevs som det bästa. Det har i flera av de studerade fallen fungerat som ett bevismaterial för det som samebyarna hävdar. Framförallt i exemplet om samrådet angående skoterförbudsområdet kunde vi se att det var uppspelningen av GPS-positioner i RenGIS vid det andra samrådet som

var avgörande. Samebyn hade redan förmedlat informationen vid det första samrådet, men behövde stärka det med GPS-positioner för att öka trovärdigheten i det som sagts, vilket båda parterna påtalade vid intervjuerna. Även i exemplet med vägbygget användes verktyget "spela upp GPS-positioner" tillsammans med realtidspositioner. Vi tror att anledningen till att dessa GPS-verktyg har sådan effekt beror på att de dels är visuella verktyg som för många är lättare att ta till sig, men framförallt för att det inte bara är en åsikt eller ett uttalande, utan renarnas faktiska rörelser i landskapet. Det finns en trovärdighet i GPS-positionerna som inte går att ignorera. På bakgrund av detta tror vi därför att RenGIS är ett fungerande verktyg för samebyarna för att uppnå en mer jämbördig position vid samråd. Detta var även rennäringens anledning till att de efterfrågade en motsvarighet till skogsbruksplanerna i slutet av 1990-talet (Hemberg 2001).

I samrådet mellan Vilhelmina Norra sameby och skogsbolaget användes också GPS-positioner av samebyn för att tydliggöra renarnas nyttjande av området, men i detta fall ansåg inte representanten från skogsbolaget att det var avgörande för utfallet av samrådet. Representanten uppgav dock att GPS-positionerna gav ny och intressant kunskap kring renarnas val av betesområde vilket vi anser visar på möjligheterna för RenGIS som en källa till nya kunskaper. Representanten uppgav vidare att det var viljan att komma överens som var avgörande, men vi tror ändå att RenGIS kan spela stor roll eftersom det är ett verktyg för att underlätta kommunikationen. Vi tror även att i de fall då kunskapen om varandras markanvändningar är begränsad kan RenGIS som kommunikationsverktyg spela en än viktigare roll. Detta eftersom de olika markanvändarnas nyttjande av området kan läggas in i RenGIS och visualiseras samtidigt på ett tydligt sätt.

5.3 Samebyarnas användning av RenGIS i samrådsprocessen

Hur samebyarna förbereder sig inför och hur de genomför samråden beror självklart på samrådets omfattning. Resultatet visar dock att de har förberett och genomfört samråden på liknande sätt. Båda samebyarna fokuserade på GPS-positioner och förberedde till största del sin presentation utifrån dem. Vilhelmina Norra sameby använde sig något mer av landskapsperspektivet genom att de synliggjorde de planerade skogsåtgärderna tillsammans med beteslandsindelningen i RenGIS. De redogjorde även för hela renskötselåret. Anledningen till denna, något utförligare, presentation tror vi kan bero på samrådets omfattning i både tid och rum, där Vilhelmina Norra sameby hade en relativt komplicerad samrådssituation. En skillnad i hur länge de två samebyarna har använt RBP och RenGIS finns också och kan i vissa fall ha betydelse för samrådsprocessen, men detta är inget vi kunnat se har påverkat här.

Gemensamt för de båda samebyarna var även att de inte behövde jämföra det tilldelade materialet om åtgärderna med sin RBP för att förstå konsekvenserna av dem. Båda samebyarna bekräftade att detta beror på att de känner sina marker väl. Vi tror att denna rekommendation i kommunikationsplanen inte är nödvändig för samebyarna själva för att de ska kunna se hur åtgärder påverkar dem. Däremot tror vi ändå att den fyller en funktion som ett steg i förberedelserna inför samrådet eftersom det är ett sätt att motivera samebyns ståndpunkt.

Vidare finns en skillnad i hur samebyarna sparat det förberedda RenGIS-materialet inför samråden, där Girjas sameby inte sparade förberedelserna alls medan Vilhelmina Norra sameby sparade dem i en powerpoint. Som följd av detta använde sig Girjas av RenGIS under

samrådet och klickade sig fram, medan Vilhelmina Norra sameby endast visade powerpointen. Vi ser här en fördel med att spara materialet på något vis då det sparar tid och minskar risken för ”datastrul” under samrådet. En powerpointpresentation är enkel och smidig, men samtidigt förloras möjligheten att använda RenGIS som ett dynamiskt kommunikationsverktyg. Detta anser vi är en av dess styrkor och därför är det en fördel att spara materialet som ett projekt i RenGIS inför samråd.

5.4 Hur samebyarnas användning av RenGIS vid samråd relaterar till kommunikationsplanen

Samebyarna har inte aktivt använt sig av kommunikationsplanen i den kommunikationsstrategi som Skogsstyrelsen tagit fram.

När det gäller förberedelserna inför samråden är det egentligen bara rekommendationen i kommunikationsplanen om hur presentation, argumentation och motivering kan förberedas utifrån landskapsperspektiv och GPS på ren som helt eller delvis har använts av samebyarna vid samtliga samrådsexempel. Även motsvarande rekommendation under samråd är den enda som relaterar till kommunikationsplanen. Vi tror att denna begränsade användning av kommunikationsplanens rekommendationer till största del beror på att de båda samebyarna kommit långt i sin användning av RBP och RenGIS, vilket också var anledningen till att de valdes ut till denna studie. Kommunikationsplanen tror vi kan komma till större nytta i uppstartsfasen i samebyarnas användning av RenGIS vid samråd, eftersom den tydligt och stegvis föreslår ett tillvägagångssätt som vi tror är fungerande. Vissa rekommendationer tror vi vidare kommer mer till sin rätt i vissa situationer som t.ex. att begära digitalt material från den andra markanvändaren. Vi tror även att en större erfarenhet av hur programmet fungerar kan göra att samebyarna kan förenkla användningen och därför hoppa över vissa av rekommendationerna i kommunikationsplanen.

Som en av samebyarna påpekade tror vi också att kommunikationsplanen kan ha en stor funktion vid konflikter. Då borde behovet av ett stegvist och sakligt tillvägagångssätt vara större och behovet att grunda argumenten på flera olika parametrar än viktigare.

6. SLUTSATS

I denna studie har vi kunnat se att samebyarna använt sig av RenGIS på ett liknande sätt vid samråden, där tillvägagångssättet relaterar till två av kommunikationsplanens rekommendationer. Dessa två behandlar hur samebyn ska förbereda och genomföra presentation, argumentation och motivering utifrån landskapsperspektivet och GPS på ren. Den funktion som samtliga markanvändare i studien upplevde har haft störst betydelse vid samråden var GPS-positionerna. Majoriteten av deltagarna i studien upplevde även att RBP och RenGIS bidragit till en ökad kunskap och förståelse för rennäringen där vissa av dem efterlyste en utökad användning av RenGIS vid samråd.

I denna studie har vi upplevt att samebyarna med hjälp av RBP och RenGIS, men framförallt GPS-positioner, ökat sin trovärdighet och genom detta stärkt sin roll vid samråden. Det man dock bör ha i åtanke är att samebyarna i denna studie har kommit långt i sin användning av RenGIS. RenGIS är ett verktyg för kommunikation som inte sköter sig själv. Det sitter människor bakom verktyget och det är dessa som för kommunikationen.

BILAGOR

Bilaga 1 – Skogsstyrelsens kommunikationsplan för RBP

Inför samråd	
1. Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv	2. Årligt samråd med enskilda planerade avverkningsobjekt
Utse person eller personer som är huvudansvariga för RBP och RenGIS och för kontakter och samråd med skogsbolag/skogsbrukare.	
Förankra RBP och beteslandsindelningen bland samebymedlemmar. Använd dator och OH-kanon eller utskrifter av säsongsvisa kartor på papper.	
Notera kontinuerligt vilka åtgärder som kan innebära förbättringar för renskötseln (t.ex. röjning, gallring, stängning av vägar, bränning, hyggesfritt och liknande) och var dessa åtgärder bör göras.	
Ge Skogsstyrelsen tillgång till RBP:s beteslandsindelning för att myndigheten bättre ska kunna handlägga frågor enligt skogsvårdslagen – bör ske årligen oavsett förändringsstatus.	
Träffa skogsbolag/skogsbrukare och kom överens om samrådstidpunkt, förväntningar, ambitioner, process, arbete och relationer.	Acceptans för samrådstidpunkt
Skicka RBP:s beteslandsindelning i form av en sammanfattande shapefil med beteslandsindelningen (betestrakter, kärnområden, nyckelområden, lågutnyttjade områden och åtgärdsområden) till skogsbolag/skogsbrukare efter skriftlig förfrågan ställd till berörd sameby. Fälldata med egna noteringar och bilder samt information om renbete levereras inte. Poängtera att RBP är ett levande dokument som ofta förändras och att den endast är ett underlag för samråd, inte en given plan. Vid större förändringar av planen skickas ny beteslandsindelning ut.	
Begär förberedelsemateriel digitalt och ifyllt (shapefiler med tidshorisont) från skogsbolag/skogsbrukare. Gärna med huggningsklass, ålder, trädslagsfördelning, med mera, för varje objekt inom varje aktuell betestrakt.	
Jämför med underlag i RENMARK: flyttleder, rastbeten, anläggningar, svåra passager (publika data).	
Jämför med underlag från övriga omvärldsfaktorer (till exempel vindkraft, vattenkraft och gruvnäring) som finns i RenGIS (publika data).	
Jämför med underlag från GPS-försedda renar och deras positioner.	
	Gå igenom hänsynsredovisning i digitalt förberedelsematerial från bolag/skogsbrukare.
Gå igenom respektive område med rätt vintergrupp.	Gå igenom respektive område med rätt vintergrupp. Vad kan man ”släppa” och vad är värt/viktigt att kämpa för? Förbered problemytor med ett halvt ifyllt samrådsprotokoll eventuellt med stöd av RBP.
Förbered presentation, argumentation och motivering med utgångspunkt från <ul style="list-style-type: none"> • Landskapsperspektiv/betestrakt (tydliggör att ni inser att landskapet är varierat och föränderligt) • GPS på ren (var renarna verkligen uppehåller sig) • Lagar och certifieringskriterier (t.ex. samebyns behov av sammanhållet renbete SVL §31: ”Eftersträva årlig tillgång på sammanhängande betesområden och nödvändig vegetation inom områden som nyttjas för samling, flyttning och rastning”) Tydliggör varför det blir problem med vissa avverkningsplaner, markberedningar, gödsling eller plantering och sådd av contorta. Undvik schablonmotiveringar.	
Spara projekt i RenGIS.	
Kalla Skogsstyrelsen till samråd.	
	Om det uppstår förhinder för samråd bör rensköterna höra av sig till skogsbolag/skogsbrukare så snart det är möjligt. En inbjudan till samråd som inte besvaras kan tolkas som att samebyn inte har några synpunkter.

Under samråd	
1. Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv	2. Årligt samråd med enskilda planerade avverkningsobjekt
Se till att målet med samrådet är tydligt formulerat (inga oklarheter) och att parterna är överens om formerna för protokoll.	
<p>Håll er till fakta, var sakliga, visa förståelse för motpartens verksamhet och bemöt motparten med respekt i alla avseenden.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tala så att skogsbruket förstår rennäringens syn på saken Lyssna för att förstå skogsbrukets syn på saken Sök nya lösningar, idéer och ömsesidiga fördelar Var öppna för att ompröva tidigare ställningstaganden 	
<p>Presentera, argumentera och motivera med utgångspunkt från</p> <ul style="list-style-type: none"> Landskapsperspektiv/betestrakt (tydliggör att ni inser att landskapet är varierat och föränderligt) GPS på ren (var renarna verkligen uppehåller sig) Lagar och certifieringskriterier (t.ex. samebyns behov av sammanhållet renbete SVL §31: "Eftersträva årlig tillgång på sammanhängande betesområden och nödvändig vegetation inom områden som nyttjas för samling, flyttning och rastning") <p>Tydliggör varför det blir problem med vissa avverkningsplaner, markberedningar, gödsling eller plantering och sådd av contorta. Undvik schablonmotiveringar.</p>	
	<p>Föreslå eventuellt en uppdelning av objekten:</p> <ul style="list-style-type: none"> Okontroversiella objekt (som kan lösas via mejl inför mötet eller direkt vid sittande bord). Kontroversiella objekt som ni vill ha fältsyn på.
Underrätta skogsbolag/skogsbrukare om vilka åtgärder som kan innebära förbättringar för renskötseln (t.ex. röjning, gallring, stängning av vägar, bränning, hyggesfritt och liknande) och var dessa åtgärder bör göras.	
Föreslå (eventuellt) att ni gärna deltar i flygning i samband med inventering för gödsling för att gödslingen ska ske på ett sådant sätt som inte skadar renbetet.	
Diskutera långsiktig vägnätsplanering, eventuella försäljningar av mark och förändringar i arrendavtal, samt eventuellt nya anläggningar (upprätta avtal).	
Delta gärna i olika försök avseende t.ex. gödsling och contorta.	
Gör upp om datum för årliga samråd några år framöver, samt datum för leverans av digitalt material inför dessa samråd. Kom överens om vad/vilka uppgifter som ska ingå i de shapefiler som skogsbolag/skogsbrukare skickar till samebyarna inför de årliga samråden (och vice versa).	
Mötesanteckningar upprättas och justeras av båda parter.	Specifikt samrådsprotokoll med noteringar för anpassningar och hänsyn till rennäring upprättas och skrivs under av båda parter. (Ev. används protokoll upprättat av Skogsstyrelsen). Enligt indikator 3.1.5 i FSC ska skogsbrukare, om det inte går att nå en överenskommelse om vilka skogsbruksåtgärder som ska vidtas, anteckna i samrådsprotokollet att frågan bordläggs och kommer att tas upp under kommande samråd.

Efter samråd	
1. Långsiktig hänsynsplanering med landskapsperspektiv	2. Årligt samråd med enskilda planerade avverkningsobjekt
	<p>Enligt FSC, indikator 3.1.6 ska skogsbrukaren och samebyn gemensamt utse en neutral part om överenskommelse om skogsåtgärd efter bordläggning och förnyat samråd inte kan uppnås.</p> <p>Denna ska verka för att en överenskommelse uppnås.</p> <p>Om parterna ändå inte uppnår en överenskommelse ska den neutrala parten lämna ett förslag till lösning som parterna ska ta ställning till. Om förslaget till lösning accepteras av någon av parterna ska skälen till detta antecknas i protokollet, tillsammans med en beskrivning av villken hänsyn som kommer att tas till rennärningen.</p>
Informera övriga i samebyn om utfall av samråd.	
Arkivera dokumentation, verifikat, med mera i RBP med RenGIS inför kommande samråd.	
	Utvärdering: vad får avverkningarna för konsekvenser för oss?
	Uppföljning med hjälp av RenGIS.
	Kontrollera markerna, att det verkligen blev som det överenskoms under samrådet.
	Kontakta Skogsstyrelsen som genom sin uppföljning kan ge besked om vilken hänsyn som ska tas till rennärningen enligt skogsvårdslagen och med ledning från vad som överenskommit i samråden.
	Kontakta FSC för eventuell avvikelshantering.
	Om en markåtgärd tvingar samebyn att flytta bete från ett område till ett annat kan lokalbefolkningen informeras om anledningen med hjälp av kartmaterialet i RBP.
Håll kontinuerlig kontakt med skogsbruket/skogsmarkens ägare mellan samråden.	

Bilaga 2 – Intervjufrågor till samebyarna

Allmänna frågor om samråd

1. Hur många i samebyn använder RenGIS?
2. Hur många från samebyn är delaktiga vid samråd?
3. Hur många samråd deltar ni i varje år?
  - a. Vad handlar de mest om?
  - b. Hur långt i förväg planerar ni in samråd?
  - c. På hur lång siky samråder ni vid varje tillfälle?
4. Känner ni till kommunikationsstrategin som Skogsstyrelsen tagit fram 2012?
  - a. Om ja, använder ni kommunikationsplanen som finns i den?
Varför/varför inte?
  - b. Om inte, har ni något annat tillvägagångssätt vid kommunikationen med andra näringar?
Hur ser det i så fall ut?
  - c. Om strategin används - Vad tycker ni om den? Behöver något förändras i den och i så fall vad?
5. Har samråden förändrats efter att ni började använda RBP och RenGIS?
6. Vilken funktion/verktyg har generellt givit bäst gensvar för era argument vid samråd?

Inför samrådet

7. Vad handlade det utvalda samrådet om? Vilken åtgärd diskuterades? Vad var er syn på saken?
8. Begärde den andra näringen något underlag av er inför samrådet?
  - a. Om ja, vad skickade ni för underlag till den andra näringen?
9. Vilket material begärde ni av den andra näringen? Varför begärde ni informationen och i vilken form levererades den?
10. Hur jämförde ni informationen från den andra näringen med ert eget underlag, i form av iRENMARK, omvärldsfaktorer, GPS på ren m.m.?
11. Diskuterades materialet med berörda grupper inom samebyn?
  - a. tillkom någon information till det underlag som redan fanns? Om ja, vad?

12. Hur förberedde ni presentation, argumentation och motivering?
  - a. landskapsperspektiv
  - b. GPS på ren
  - c. lagar och certifieringskriterier
13. Hur tydliggjorde ni ev. problem med den andra näringens föreslagna åtgärd?
14. Hur sammanställdes och sparades det förberedda materialet inför samrådet?
15. Användes ytterligare material vid förberedelserna? Isåf vad och varför?

Under samrådet

16. Var näringen insatt i den information ni delgivit dem innan samrådet?
17. Hur presenterade, argumenterade och motiverade ni er syn på situationen?
  - a. landskapsperspektiv
  - b. GPS på ren
  - c. lagar och certifieringskriterier
18. Hur presenterades ev. ytterligare förberett material från er sida?
19. Tillkom någon ny information från den andra näringen under samrådet?
20. Tillförde och presenterade ni någon ny information som ni inte förberett i förväg?

Efter samrådet

21. Vad blev resultatet av samrådet?
22. Vilka förändringar vid samrådet och/eller i förberedelserna kunde ni ha gjort mha. RenGis?
23. Har ni kommit överens om datum för årliga samråd (om sådana förekommer) samt sista datum för leverans av digitalt material inför samråd?
24. Vad har ni kommit överens om ska finnas med i materialet som skickas mellan de olika näringarna inför samråden?
25. Hur sparades materialet från samrådet i RenGIS?

Bilaga 3 – Intervjufrågor till representanterna från den andra markanvändaren

1. Begärde ni något material av samebyn inför samrådet? Vad ville ni isåf ha med i materialet ni begärt och varför?
2. Under samrådet - Hur uppfattade ni presentationen av samebyns syn på situationen?
3. Hur kom ni fram till en gemensam lösning?
4. Hur upplever ni att samråden har förändrats sedan samebyarna började använda RBP och RenGIS?
5. Vad är det viktigaste och mest användbara verktyget eller funktionen i RBP/RenGIS anser ni utifrån era erfarenheter?

REFERENSER

Litteratur:

Bryman, A. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Esselin, A. (2012). *Kommunikationsstrategi för renbruksplan*. Jönköping: Skogsstyrelsen (Skogsstyrelsens Rapport 2012:1).

Gustavsson, K. (1989). *Rennäringen, en presentation för skogsfolk*. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Hemberg, L. (2001). *Skogsbruk och rennärning*. Jönköping: Skogsstyrelsen (Skogsstyrelsens Rapport 2002:8M).

Holme, IM. & Krohn Solvang, B. (1997) *Forskningsmetodik, om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Andra upplagan. Lund: studentlitteratur.

Jougda, L., Krusper, A., Brandt, LG., Larsson, S., Bergsten, L., Baer, K., Granqvist-Pahlén, T., Sandström, P & Tömmervik, H. (2003). *Projekt renbruksplan 2000-2002 Slurappport - ett planeringsverktyg för samebyarna*. Jönköping: Skogsstyrelsen (Skogsstyrelsens Rapport 2003:5)

Jougda, L., Näsholm, B., Sandström, P. & Sjöström, Å. (2011). *Upprättade renbruksplaner 2005-2010*. Jönköping: Skogsstyrelsen (Skogsstyrelsens Rapport 2011:6).

Kungl. Lantbruksstyrelsen (1971). *Den moderna skogsvårdens inverkan på renskötseln. Konferens i Arvidsjaur 1970*. Stockholm: Allmänna förlaget. (Meddelanden serie B nr 93).

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Landsbygdsdepartementet (1999). *Samerna - ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169*. Stockholm. (Statens offentliga utredningar 1999:25).

Persson, E.(2001). *Utvärdering av samråd 98 Skogsbruk-rennärning*. Jönköping: Skogsstyrelsen. (Medelande 2001:6).

Rennäringslagen (1971:437)

Sandström, P., Sandström, C., Svensson, J., Jougda, L. & Baer, K. (2012a). Participatory GIS to mitigate conflicts between reindeer husbandry and forestry in Vilhelmina Model Forest, Sweden. *The Forestry Chronicle*, vol 88 (Nr 3), s. 254-260.

Sandström, P., Näsholm, B., Jougda, L., Sjöström, Å. & Sandström, S. (2012b) *Manual för GPS på ren*. Jönköping: Skogsstyrelsen.

Sandström, P., Granqvist Pahlén, T., Edenius, L., Tømmervik, H., Hagner, O., Hemberg, L., Olsson, H., Baer, K., Stenlund, T., Brandt, L G. & Egberth, M. (2003). Conflict Resolution by Participatory Management: Remote Sensing and GIS as Tools for Communicating Land-use Needs for Reindeer Herding in Northern Sweden. *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 32(8):557-567.

Wennström, R & Vestman, H. (2012). *Kommunikationsstrategi för renbruksplan*. Jönköping: Skogsstyrelsen (Skogsstyrelsens Rapport 2012:8).

Använda internetkällor:

Sametinget:

<http://www.sametinget.se/8956> (2013-04-12, kl.14:01)

<http://www.sametinget.se/8656> (2013-04-12, kl. 14.23)

Muntliga källor:

Leif Jougda och Per Sandström muntligt vid seminariet "Tolv års erfarenheter av utveckling av Renbruksplan" vid SLU i Umeå, 2013-02-13.